

ERDŐSZETI LAPOK.

Második évfolyam.

VI. füzet.

Junius 1863.

Az államnak a magány erdőgazdaságra való felügyeléséről.

Az „Erdőszeti Lapok“ folyó évi III-dik füzetében két igen becses czik jelent meg, az állami felügyelet szükségességéről a magány — különösen pedig a községi erdőkre nézve.

Az ezen czikkeken megpendített kérdés oly gyakorlati fontosságú, hogy annak minden oldalról meghányatása nem csak kívánatos, hanem szükséges. — Ezen nézetből indulván ki, nem mulaszthatjuk el csekély tehetségünkből is hozzá járulni, s az érintett kérdés feletti nézeteinket az erdőgazda szempontjából fejtegetni.

Kétségbe sem lehet vonni, hogy az államnak általában jogában áll a magányerdőkre felügyelni, s e mellet a magányosokat tulajdoni jogaikban korlátozni, miután bizonyos, hogy az egyesek érdekei, a társadalom közös érdekeinek, a nemzet javának alárendelendők. Hogy pedig az erdők fentartása, az ország általános jólétére nézve szükséges, s így a társadalom általános érdekében fekszik, — szinte nem lehet kétségbe vonni, következőleg azt sem, hogy az államnak jogában áll az egyesek korlátozásával is, az erdők fentartásáról gondoskodni.

Az erdők fentartása feletti gondoskodás már sok országban az erdőbirtokosok szabad rendelkezési jogainak, a magányerdők pusztítása és irtása ellen intézett, — lényeges törvényszerű korlátozását tette szük-

ségessé. A tulajdoni szabadságot azonban csak annyira szabad és kell korlátozni, a mennyire azt a közjó valóban kívánja s a mennyire a magányérdekek ilyen alárendelése, a társadalom érdekeinek, föltétlenül szükséges.

A fa az élet mellözhetlen kellekei közé tartozik, s az erdőtenítés káros következései eléggé ösméretesek! — Az erdők fentartása a mezőgazdaság és ipar — nemzeti jólétünk ezen főtényezőinek — gyarapodására nézve a legnagyobb fontosságu. Az erdők már csupa jelenlétöknél fogva, — a mennyiben az ország égaljára, időjárására és termékenységére nagy befolyással vannak, s a mennyiben a tájakat szépitik és a zord szelek ellen védik — a legnagyobb jelentőséggel bírnak. Humboldt azt mondja: „az emberek azon gesztek ejtése által melyek a hegyek csúcsait és lejtőit fedik, bár mely égalj alatt is, utódaik számára két csapást készítenek elő: tüzelszerés és víz hiányját“.

A hazaszeretet s utódaink feletti gondoskodás hi tehát fel minden nemesen gondolkozó embert, a közjólétre mellözhetlenül szükséges erdők fentartása iránt tehetsége szerint közreműködni. Ehez azonban mind ennek belátása szükséges; a miért is mindenek előtt az állam feladata volna erdőgazdasági ösméreték és képzettségek terjesztéséről, a közönség ez iránybani felvilágosításáról, és legalább azoknál, kik az erdők kezelésére hivatva vannak, alapos oktatásról is gondoskodni.

Az ember közönségesen csak a pillanat szükségéit tartván szem előtt, az erdőt föld- és rétmivelés vagy legeltetés által nagyon is könnyen kiszorítja még a azon tájából is, melyeken csak egyedül az erdő képes a közjó-, s tulajdon érdekeit is előmozdítani. Ettől azonban a művelődés előhaladásával fejlődő észszerű földművelés mellet mindég kevésbbé kell tartanunk, a miért is a magányerdőgazdaság gyámság alá helyezésénél, a tulajdoni jog korlátozásánál nagyon óvatosan kell eljárni, nehogy ez által a haladást gátoljuk, és a magányosok minden kedvét az erdőgazdaság iránt elvegyük.

Már az erdőgazdaság, a mezőgazdaságtól lényegesen különböző sajátságainál fogva, sokaknál, különösen a kisbirtokosoknál kevésbé kedvelt, mely körülmény alaposabb belátás hiányában gyakran elég alkalmat szolgáltat arra, hogy a mezőgazdaság az erdőgazdaságnak föltétlenül elébe tétessék.

Az erdei termékek sokkal nagyobb mértékben természetmények mint a mezei termékek, minthogy azok előállítására, tőke és munka sokkal kevésbé működnek közre. Tériméjük értékükhöz képest sokkal nagyobb mint a mezei termékeknél, miért is a kereskedésre kevésbé alkalmasok. Az erdőgazdaság, térségéhez képest, csak csekély-összjövedelmet ad, melynek azonban tetemes része tisztajövedelmül tekinthető; de ezen jövedelmet is csak huzamosabb idő multával nyújtja, mintán a legtöbb erdei termékek érettségük és használhatóságuk elérésére számos éveket igényelnek.

Az erdőgazdaság, ezen sajátságainál fogva, általában alkalmasabb az állam, nagyobb birtokosok és testületek, mint a kisebb birtokos vagy földmivelőre nézve, kiknél az erdőgazdaság épen ezen sajátságai miatt nem kedvelt. A hosszú fordák (Turnus) oly termelőt igényelnek, ki erdeje jövedelmét huzamosb időn át nélkülözheti; s a tartamos üzem is csak oly birtokostól várható ki elég vagyonos, oly nagy anyagtőkét, melyet a tartamos üzem igényel, érintetlenül hagyni. Az erdőgazdaság továbbá előnyösen csak nagyobb kiterjedésben üzhető, s a termelőnek, a mezőgazdasághoz mérten csak csekély munkaalkalmazást nyújt; minek következtében a kis birtokos, ki munkája jövedelmére van utalva, szüntelen késztetve érzendi magát, földbirtokán állandó munkára alkalmat szerezni, s e végből az erdőgazdasággal felhagyni.

Ezen körülményben lehető igen gyakran a tulajdonképeni erdőtalaj más czélokra való indokolhatlan használatának, a rossz, s csak a pillanat nyereségét szem előtt tartó gazdálkodásnak, és az erdők időelőtti kihasználásának oka. Az egész társadalomra valamint az egyesekre ebből háromló károk pedig annál súlyosabbak minthogy a lassan növő erdőnél azokat csak sok évekmulva s gyakran soha sem lehet

egészen helyre hozni, s ennek következtében annál inkább indokolható, hogy azon kérdés eldöntésénél valjon bizonyos talajon mező- vagy erdőgazdaság, s tartamosan üzessék-e, ne a pénzügyi, csak a közvetlen legnagyobb jövedelmet tekintetbe vevő elv határozzon.

Az erdő és mezőgazdaság jövedelmességét összehasonlítani egyáltalában nem könnyű feladat minthogy mindkettőnek sikeres üzésére nagyon különböző talaj és fekvés szükséges.

Persze nem lehet tagadni, hogy a gabona termesztésre alkalmas föld az erdőgazdaságnál csekélyebb jövedelmet ad mint észszerű mezőgazdasági használatánál; de az is igaz, hogy az erdő oly talajon és fekvésen is jövedelmez mely nem hogy föld vagy rétművelésre hanem még legelőül is végképen alkalmatlan, s melyen a mezőgazdaság a legnagyobb megerőltetés mellett sem volna képes csak a legkisebb jövedelmet is kimutatni.

Ha a mezei és erdei termékeknel a tudakozódás és ajánlat megfelelő arányban állanak, akkor a gabona- és erdő-föld rendszeres művelés mellett aránylag egyenlő jövedelmet nyújtanak. Ha azonban a jövedelem szorgos és teljes felszámításánál mutatkoznék, hogy a gabona termesztésre alkalmas földön az erdőjövedelem valóban nagyobb, akkor az erdőgazdaság folytatása vagy behozatala gabona-földön is igazolva van. Ellenben ha az erdő oly talajon lenne mely a mezőgazdaságra alkalmasabb és jövedelmezőbb, akkor ismét tanácsos az erdőtalajt szántófölddé vagy rétté változtatni.

A nem föltétlen erdőtalaj ilyenét észszerű átváltoztatását azonban az állam ne hátráltassa, ha csak az ilyen erdő fentartását a közjó, a földművelés valamely sürgős szüksége nem kívánja. Az államnak egyáltalában mindég azon művelési módot kell védni és elősegítenie, mely a fenforgó esetben a nemzetre nézve a legnagyobb értékkel bír.

Az ország nemzeti vagyona akkor öregbedik legjobban ha a földtermelés mindenütt a legnagyobb aránylagos jövedelmet nyújtja, és a mellett a nép munka ereje a legelőnyösebben használtatik fel. A tulajdonosra nézve tehát csak káros lehet ha az több fát természet, mint

azt a talaj minősége föltételezi, mint a mennyire szüksége van, s a mennyit megfelelő áron eladhat. Azért terjedt erdőségeket csak ott lehetni a hol a föld mezőgazdaságra nem alkalmas, a hol az ehhez szükséges munkaerő hiányzik, vagy a hol a mezőgazdaság még igen kevésbé fejlett ki.

Valamely vidék fa-szükséglete nem függ egyedül az égalj és népszám, valamint a fapótszerek bőségétől, hanem lényegesen a fogyasztási szokástól.

Mennél olcsóbb a fa annál pozarlóbban bálnak avval. Egész házak és házfedelek építésére használják s a legezélszerütleneb fűtőkben sütő és főző kemenczékben pazarolják, s a fávali gazdálkodás-rendesen csak a kónszeritő szükség szüleménye. Gyakran hallunk a faszükség miatt panaszkodni ámbár alaptalanul, mert a hol a fa a háztartásban még naponta gondatlanul pazaroltatik, a hol száz meg száz öl csekélyebb értékű fa (p. rözsefa) korhad el használatlanul ha csak nem fekszik a helységek közelében, ott fa-szükségről szó sem lehet. A faszükség feletti panaszok tehát gyakran alaptalanok, mert a faszükség csak akkor áll be ha a fávali valóban takarékos bánás, és a netalán rendelkezés alatt álló fapótszerek felhasználása mellet sem lehet a helyi faszükségletet kielégíteni.

Az erdők fentartására irányzott állami intézkedések szükségességének, a fahiány általi bebizonyításánál tehát nagy elővigyázattal kell eljárni, mert ily kivételes rendszabályok állítólagos faszükség által sohasem igazolhatók.

Ámbár az erdők lassu növéstük s kelendőségük szükkörével a gazdálkodásra nézve ritkán vannak gyorsabb változásoknak kitéve, mindazonáltal ezeknek czélszerű kezelésére a szabadrendelkezés bizonyos foka mellőthetetlenül szükséges. Mily áldozatokkal váltja meg gyakran az erdőbirtokos a birtokait terhelő szolgálmat, hogy azok által birtokával való szabad rendelkezésében, s erdeinek észszerű kezelésében ne gátoltassék! Mily hiba volna tehát ha az állam igen szigoru és az erdők kezelésébe mélyen beavatkozó törvények által, az erdőgazdaságot ismét nyügbe verné, s annak szabad észszerű kifejtését gátolná? —

Ennek következtében a törvény feladata nem lehet egyéb mint az erdőbirtokos viszonyit az állam és társadalomhoz rendezni, a birtokosnak azt a mint a közjó érdekében, megkívántató esetben, erdőgazdaságára nézve tenni köteles, elébe szabni, s ennek teljesítése felett örködni. Nem lehet tehát a törvény célja erdőkezelési rendszabályokat adni, vagy műtani tárgyakat rendezni, mert a gazdasági viszonyok változnak, a műtan előhalad, annélkül, hogy a törvény mely — különösen alkotmányos államokban — kevésbé változékony, avval egyelő lépést tarthatna.

A törvény gondoskodjék ugyan arról, hogy azon erdők melyek a közjóra nézve valóban szükségesek fentartassanak tehát ne pusztitassanak, s a társadalom kárára ne irtassanak; de másrészt ne szabja elő például, hogy e vagy ama gazdaságnál mily fordát, üzemmódot, fanemet s a t. kell alkalmazni, mert egy és ugyanazon erdőben — a forda, üzemmód, fanem s a t. különféle combinatioja mellet — igen jól lehet gazdálkodni, és mert a gazdálkodási-módnak mindig a helyi viszonyok, s a gazdálkodás nagyon különböző, és gyakran változó céljához kell alkalmaztatnia.

Lehetséges volna ugyan oly részletes kezelési szabályokat is adni, csak hogy ezeket minden erdőre nézve, annak viszonyaihoz alkalmazva, kellene külön felállítani, s azoknak végrehajtása felett szigoruan örködni, a mi azonban az állam részéről nagyon költséges és nehézkes igazgatási szervezetet igényelne, s a magányosok gyámság alá helyezésében igen messze vinne; a mi semmi esetre sem kívánatos. —

Az államnak a magány erdőkre nézve megoldandó feladatát Grebe a következő általános elvekben állapítja meg:

1.) A korlátozást mindég a fenyegető és elhárítandó kisebb vagy nagyobb veszélyhez s a lehető legkisebb mérvben kell alkalmazni.

2.) A szükségesnek tartott korlátozás oly módon történjék hogy az a magányosokat a lehető legkevésbé zavarja, nyomja, és terhelje; ugyanazért

3.) Minden rendeletet oly határozottan kell adni, hogy az gyakorlatilag kivihető legyen, semmi kétségnek helyt ne engedjen, különfélekép értelmezhető ne legyen s a felügyelőtszét önkényének szabad tért ne nyisson. —

A magány erdőgazdaság feletti felügyelet s annak gyámság alá helyezése az államrészéről közönségesen kétfélekép történik: az állam vagy csak nemlegesen jár el, és minden erdőpusztítást, s engedelme nélkül minden erdőirtást szigoruan meg tilt; — vagy pedig határozott rendeletek által gondoskodik a czélszerű magány erdőgazdaságról, a mennyiben a magányerdőket az államerdők számára adott kezelési rendszabályoknak veti alá, azok használati és ertési terveit megvizsgálja és engedményezi, csak államilag vizsgált erdőszöket enged alkalmazni, vagy talán épen az egész kezelést állami erdőszökre bizza. —

Az erdőtvényekben alkalmazott korlátozások tehát főképen a következők:

I. Az újraerdősítés nélküli irtás tilalma. — Ez pedig magában foglalja:

1) az erdőirtást oly helyeken melyek tarlasztásuk után a későbbi erdősítésnek legyőzhetlen akadályokat gördítenek elibe, még pedig:

a) A magasabb hegységi vidékeken: a meredek sziklás kevés termőfölddel bíró lejtőket, a zord égaj behatásának kitétt fűsikokat, és a kőgörgeteggel fődött hegyormokat.

b) A közép hegységek és halmos vidékeken: a száraz köves sekély és szabadon fekvő fűsikokat valamint a mész és bazalhegyek meredek lejtőit.

c) A lapályokon: a valódi futóhomokon álló erdőket.

2) az erdőirtást oly erdőkben melyek az elemi csapások ellen védelmül szolgáltnak; az úgynevezett tilam- vagy véderdőket, melyek a magasabb hegységeken a hógörgeteg, — a lapályokon a futóhomok, — s általában a föld és kö-lecsusszánások s áradások elleni védelmül és a folyok partjainak erősítése és biztosítása végett szükségesek.

3) az erdőirtást oly erdőkre nézve, melyeknek hasznos és szükséges befolyása az égalj, időjárás és termékenységre kétségtelen. Erre nézve azonban megkülönböztetendő:

a) az erdők befolyása nagyban és az általános időjárásra; mely irányban különösen a hegységi s mindazon erdők veendőik tekintetbe melyek föltétlen erdőtalajon állanak;

b) a kisebb erdőrészek befolyása egyes mezőségek termékenységre, a zord és kiszáritó szelek feltartása s a t. által.

Az irtási tilalom minden egyéb erdőkre nézve csak akkor volna igazolható ha kétségtelenül be lenne bizonyítva hogy a mellőzhetlen faszükséglet rendes kielégítése csak azon feltétel alatt lenne biztosítva ha ehez a magány erdők is hozzájárulnak a mi azonban a magányosok szabad rendelkezésénél tartamosan nem mindég várható.

A fent elősorolt erdők közül azonban az 1.) és 2.) valamint a 3. a) alatt említettek kizárólag tulajdonképeni természetes erdőtalajon állanak, oly talajon tehát melyen csak az erdő képes birtokosának a legnagyobb jövedelmet hozni. Az irtási tilalom tehát csak hasznára válik és kárpotlásra jogot nem adhat. Ellenben a birtokosnak a jövedelmi fogyatéknél mindég megtérítendő, ha az irtási tilalom oly erdőre vonatkozik melynek talaja jövedelmezőbb művelésre is alkalmas volna, minthogy a birtokos nem kötelezhető arra, hogy a közjó érdekében fentartott erdőből reá háromló kárt egyedül hordja, ez inkább az egész társadalmat vagy azokat illetné kik abból hasznot húznak.

Az erdőtörvényekben előjövő korlátozása a magány erdőgazdaságnak továbbá:

II. Az erdőpusztítási tilalom.

Az erdőpusztítás alatt azon erdőbántást értjük mely a fatermesztést veszélyezteti vagy tökéletesen lehetlenné teszi, mely tehát előre láthatólag és kétségtelenül az erdő romlását és a faállab megsemmi-

sítését vonja magaután, s ámbár csak lassabban de ugyanazon eredményhez vezet mint az erdőirtás.

Az erdőpusztítási tilalom szinte csak — az irtásitilalomnál elősorolt — a közjóra nézve szükséges erdőkre szorítkozzék, minthogy az minden más erdőnél hasonlóul csak a bebizonyított faszükség által igazolható. Az erre vonatkozó törvény rendelje el tehát az erdők gondos bántását és utánnövesztését, így például tiltsa meg a tarvágást a véderdőkben vagy oly helyeken hol az újraerdősítés legyőzhetlen akadályokba ütközik és csak az anyagesztek védelme alatt lehetséges, s e végett rendelje el a szálaló vagást vagy más megfelelő gazdálkodási módot. A hol a véderdőt pusztítás fenyegeti, ott azonnal lépéseket kell tenni, s azt a védendő birtokosok érdekében, a használat korlátozása, sőt ha szükséges kisajátítás által a pusztítás ellen védni, nem különben a viszonyoknak megfelelő gazdálkodási módot elrendelni. Ezen korlátozásból eredő valódi kár a birtokosnak megtérítendő.

A hol azonban a közjóra nézve nem fontos és nélkülözhető erdők forognak kérdésben, s azok pusztításának akadályozása legfeljebb a faszükség által igazolható, ott annál nagyobb elővigyázattal kell eljárni, minthogy az „erdőpusztítás“ nagyon általános és kevésbé határozott fogalom, s az erdőbirtokos ellenében nem könnyű azt bebizonyítani, mindaddig míg a pusztítás nagyon elő nem haladt.

A magányerdőgazdaság idézett korlátozásához tartozik még

III. a tisztások újraerdősítését tartalmazó parancs, ez következetes kifolyása az említett erdőirtási- és pusztítási tilomnak s oly földekre is vonatkozhatik melyek további és tartós mezőgazdasági használatra nem alkalmasok. Ezen parancsnak hasonlóul az uralkodó viszonyok (p. kiélt talaj, faszükség s a t.) által kell igazolva lennie. Az újraerdősítés mindég egy észszerű ertési terv alapján rendeltessék el, s annak kivitele az egész fordatarlamra vagy ha szükséges azon túl is terjesztessék ki, ne hogy az erdőbirtokosra nézve felette nyomasztó legyen.

A mi végre a magányerdőgazdaság határozott gyámság alá helyezését illeti, ez mint említők abban áll, hogy az állam a ma-

gány erdőgazdaság terveit megvizsgálja és engedményezi, vagy annak közvetlen kezelését is eszközölteti. Nem hiszem, hogy sokan pártolnák a kormánynak a magányerdőgazdaságba való beavatkozását, — melynek következtében az állam saját hivatalnokai által a magányerdők számára nemcsak a gazdálkodási tervet (forda, üzemmód, vágandó famennyiség s a t.) állítatja fel, hanem az egészséggazdálkodást is azokra bizza. Sőt még a magányosok erdőgazdasági terveinek megvizsgáltatása és engedményezése, a fordatartram minimumának meghatározása is, vagy nagyon költséges, vagy ha csak pro forma törlénik, eredménytelen rendszabály.

Nem is hiszük mi, hogy hazánkban ily mélyen beható állami ellenörködésre elég ok volna, miután az ország területének még több mint 30 százaléka erdő, mely legnagyobbbrészt a kincstár, testületek és nagy birtokosok kezei közt van, kik mint fennebb láttuk, az erdő gazdaságra kiválólag alkalmasak. Tehát csak a kisbirtokosok, kiváltképen pedig a volt urbéri községek erdeinek pusztításától kell tartanunk.

A magányerdőgazdaság korlátozásának még azon hátránya is van, hogy az a népjólétnek, magasabb fokú földmivelés általi elősegítését gátolja, mi az általános irtási tilalomnál igen könnyen történik. Még sokkal hátrányosabb ha a kormány közvetlenül a kezelésbe avatkozik s ez által a magányerdőbirtokosokat hasznos nyereszkesedési és javítási terveik kivitelében akadályozza. — Mind ez pedig annál bajosabb, mert nagyon nehéz ám bebizonyítani, hogy a magányosok elébe szabott gazdálkodási mód, a népjólét előmozdítására s az illetők érdekeire nézve a legelőnyösebb! És ki viselje ezen ellenörködés nagy költségeit?!

Egy ország jövője annak szellemi és anyagi erejének s szabad kifejlődésén alapszik! ezen alapelvtől csak a körülmények által tökéletesen igazolt legnagyobb szükség esetén szabad eltérni.

Az állam tehát a magányerdőgazdaságra való felügyelésénél mindég ezen elvből induljon ki s erre vonatkozó törvényeit csak az irtási és pusztítási tilalomra, az urjaerdősítési pa-

használathoz de egyáltalában nem a gondos kezeléshez, azért itt az erdőgazdaság nagyobb mérvű korlátozása és megfelelő felvilágosítással összekötött közvetlen kezelése mindaddig szükséges lesz, míg a volt urbéri községek nem jutnak az erdőgazdasági belátás és érettség azon fokához mely okvetlenül szükséges arra, hogy erdeiket az államrészéröli csupa felügyelet alatt önállólag kezelhessék.

Scholz Rezső.

A termőhelynek a fanövesztésre való befolyásáról.

Irta Erdödi Adolf.

(Folytatás.)

A lég melege először is ugyanazon szélességi és hosszfokok alatt a földnek a felső légrétegekbe való emelkedésétől függ. Általános föltevés szerint az évi középhőmérsék a föltétlen magasltnak minden 530 lábnyi emelkedésével egy R. fokkal alább száll. E melegnek a hegyek emelkedésével arányos fogyása szerint azok növényzete is változik. — Ha azok alján bogyümölcs és buza terem, úgy ez csak a magasltn bizonyos határáig terjed; a lombosokat a tülevelűek, a lúcz- a vörös- és a henyesenyő váltják fel meg a havasi rózsa melyeken túl a havasi legelő következik egész az örökös hó és jég határáig, miután a napsugarak 15000 lábnyi föltétlen magasságban a légben már épen semmi meleget sem fejlesztenek. — De a növények magok is, a menyire azok a magasság bizonyos határai közt teremnek, különböző növéssel és növekvéssel birnak, a szerint a mint azok alantabb vagy fentebb állanak és a mint tehát több vagy kevesebb meleget élveznek,

hosszabb vagy rövidebb növési időnek örvendenek. A lombosak leg-
szélső határán a bikket már nem növelhetni elegyetlen állabokban,
ott az már csak a fenyvesek közt tenyészik; hosszabb időre van szük-
sége, hogy ugyanazon átmérőt elérhesse, mint néhány 1000 lábbal
alantabban; ritkábban gyümölcsözik, de magasabb kort ér el; sarjerdőkép
már nem kezelhetetik miután a sarjak tökéletesen meg nem fásodnak
többé. Azt könnyű belátni, ha meggondoljuk, hogy nagy magaslatokon
a nyár és így a gesztek növési ideje rövidebb, a csekélyebb meleg az
élettevékenységet kevésbé ingerli, a hideg éjjelek azt megszakasztják,
s hogy így kevesebb faképzőnedv készül és abból gyümölcsképződés-
re misem marad hátra. Magas hegyeken tehát a gesztek magasabb kort
is érnek, az erdősítésnek másképp kell eszközöltetnie, a fiatal növénynek
több oltalomra van szüksége, egy szóval: a síkságétől különböző
égalj, különböző gazdászatot is igényel.

A magasság bizonyos pontjait meghatározni, melyeken a meleg
csekélyebb foka más növényzetnek előidézője, nem igen lehet. Ez
ugyan is először a földrajzi fekvés szerint változik. Az éjszakai sark
előhegyein (Cap) az örökös hó határa 300, — Aetna hegységén 9—
10000 lábnyi általános magasságban kezdődik. Némethon „Harcz“ nevű
hegységén a növénytenyésztet 3200 lábnyi magasságban teljesen meg-
szűnik, a bikk alig terjed 2200 lábnyira, miglen az szepességi kárpá-
tainkon még 3751 lábnyi magasban tenyészik. Némethon havasain a
lúc- és vörösfenyők 6000—6500 lábig található, 5000 láb magasban
még szép, zárolt lúczfenyő állabokra akadhatni; a szepességen a lúcz-
és vörös fenyő 4800 lábnyi magasságnál följebb nem találtatik. Ott a
bikk 4000 l. a henyefenyő 8000 l. magasságig terjed, miglen az utóbbi
nálunk 6085 l. föntebb nem terem. E részt ép oly nagy befolyás-
sal van még a helyiségek fekvése is; déli lejtők védett helyein az
egyresztesz fajok sokkal magasabbra terjednek mint ugyan e hegyek
éjszakkéletfelé fekvő védetlen lejtőin, s a t.

A légmérsékre lényeges befolyást gyakorol nagy víztérségek
vagy akár terjedelmes mocsárok közelléte. Általában e körülmény le-
nyomólag hat a légmérsékre, egyrészt mert a víz nem melegszik meg

oly mértékben, mint a föld s így nem is sugárzik ki annyi meleget; másrészt pedig a víz elpárolgása sok meleget köt. Különben ez sem mindenütt egyenlő, hanem először is a víz hőmérséke szerint változik. A keleti tenger hidegebb vízzel bír az északi és az atlanti tengernél, minél fogva az elsőnek vize, partjai légmérésüket sokkal alább szállítja mint az utóbbiaké. A mocsárok elpárolgása sokkal nagyobb, mint a szabad- csendes víztérségeké, miért is főképp éjjel azok körül a levegő sokkal gyorsabban hül ki, mint nagy tavak partjain. Ez utóbbiak nappal közvetlen környékük melegét a napsugarak visszavetése által még emelhetik is. Verőfényes nyári napon a meleg tiszta csendes vizen legkiállhatlanabb s a tavak partjain Német- és Sveiczthonban a szőlő legjobban érik.

De minden egyéb felülete a földnek is lényeges befolyást gyakorol a légmérésekre. Szén, szilárd közet, meztelen homoktalaj nagyon megmelegülnek s a naptól nyert meleget ismét visszasugározzák, mi által a lég hőmérséke igen fokozódik. — Réteken meleg verőfényes napon a meleg már sokkal csekélyebb, még kevésbé melegednek meg a fák s azok levelei vagy az általuk beárnyalt talaj, miért is az erdőben, nevezetesen a lombosban, mely sok nedvességet párologtat, mindig csekélyebb a hőség, mint valami homok lapályon vagy pusztá sziklafalon, melyet a nap sugarai függélyes irányban érnek. Azon meleget illetőleg, mely bizonyos növény tenyészetére szükséges, nem elég hogy az az évi középhőmérsék bizonyos fokát vagy az egész év melegének bizonyos összegét elérje, de a hőségnek az év egyes szakaira való megfelelő eloszlása is megkívántatik, és hogy annak a növési időszakban soha se legyen oly hiánya, mikép e miatt a növények életműködése időközben megakadjon. — Valamint a rovarok és hüllők megmerevednek, ha az életműködésük nyilvánítására szükséges meleg hiányzik, ép úgy megakad a növény életfolyama is ha a megfelelő hőfokot nem élvezheti. Némelyek ezt el nem viselhetik, mint például a borsó, melynek leveleit ellepi a ragya, ha meleg napokra hideg éjek következnek; mások, mint a nyír — ez által kevésbé szenvednek. — Az év középhőmérsékére az esztendő valamennyi hőfoka befolyván, ugyan azon évi kö-

zép hőmérsék képzelhető hűvös nyarak és enyhe telek, valamint forró nyár és kemény tél mellett. Minden növénynek hogy tenyészhessék és évi életkorét tökéletesen bevégezhesse, nemcsak az egész év hőségének bizonyos összegére, hanem e hőségnek bizonyos határozott elosztására is van szüksége. Némely, növények mint a dinnye, uborka, bab, az évi növekvést igen rövid időben szokták bevégezni, ha ez alatt elég melegen örvendenek és túlcsekély hőmérsék nem okoz bennük kárt, miért azok ott is tenyészhetnek, a hol a nyár igen rövid, de igen forró. Mások, mint az ákász, a szőlő, sőt a szil is hosszabb időt igényelnek, hogy rajtuk tökéletes fagyűrű képződjék, vagy érett gyümölcs teremjen. A dél valamennyi gesztfajai, mint a narancs és az örökzöld lombosok legtöbbjei 7—8 hónapig szükségelnek állandó és oly hőmérséklet, melynél fogva életműködésük tökéletes lévén, nöhesenek; más éjszakai növény, mint a nyír, e részt a föntebbi idő felével is beéri. Miért is a tölgyet ennek tenyészete határán nem lehet sarjerdőkép kezelni. A bikk, juhar, és még inkább az ákász késő vetései is azért czélellesenek, mert a későn kelő növénykéek többé tökéletesen meg nem fásodnak. Gyümölcsöt bármi geszt csak úgy teremhet ha több a képzőnedve, mint a mennyi az évgyűrűk kiképzésére szükséges. Miután a képzőnedv mennyisége részint a tápszerektől, vagy is a talaj termékenységétől részint a megfelelő hőségtől és az időhosszától amely alatt a geszt élettevékenységét nyitvánítani és a képzőnedvet készíteni képes — függ, úgy igen könnyen magyarázható, hogy gazdag gyümölcsözést bizonyos gesztfajnál csak ennek tulajdonképi hazája melegebb vidékein várhatni, s hogy az a hőmérsékkel egyaránt apad, és az illető geszt tenyészeti terének határain, a hol a hőmérsék már legesekélyebb, egészen megszűnik. Így látjuk, hogy a tölgyek honunk melegebb vidékein, évenként teremnek makkot, ha ezt rendkívüli késői fagyok vagy rovarok nem akadályozzák; hazánk éjszakibb részeiben ez már csak hosszú időközökben, igen meleg években történik. Ép oly arányban gyérül a bikk- és tölgy makktermése a termőhely tengerfeletti magasságával. A síkságon évenként több kevesebb makkra számíthatunk, miglen 2000 lábnyi magasban már csak minden 10-ik évben sőt még

rikábban gyümölcsöznek a nevezett gesztfajok. Ha a hőmérsék amnyira leszáll, hogy a tulajdonképi növényi időszakban is csak kevés képzőnedv készülhet, úgy a fák növése igen lassan halad előre, miglen a gesztek már nem érhetik el természet szerü nagyságukat és csak cserjekép jönnek elő. Így a luczfenyőnek magas hegyekben 140 évre is van szükség, hogy olyan mérveket nyerjen, minőket az alantabb 70 éves korban bir elérni; tenyészeti határán pedig az már épen nem érheti el a lentebb növek nagyságát.

A tölgy növekvésében éjszak és kelet felé mindég alábbszáll, tovább elveszti gyümölestermő-képességét, miglen Oroszországban csak törpecserjekép tenyészik. A légmérsék apadásával összefüggő csekélylyebb és lassabb növekvés azonban, az egész növényélet lassabb kifejlését de egyszersmind a növények magasabb életkorát is vonja maga után. Hideg ég alj alatt a lombosok sarjadzási képessége tovább tart, a gyümölestermés ideje későbbben áll be, a növekvés maximuma magasabb korra esik, az állabok öngyérülése később szokott beállani mint melegebb ég alj alatt. Mind ez nem valami új, az emberek azt 100 év óta tudják, a gazdaszat rendezésénél azonban a légmérsék ezen befolyása mindedig nem vétetik elegendő figyelembe.

De nem csak a fanövényi idősakra eső meleg összegét kell tekintetbe vennünk, hanem a légmérsék különbségét is úgy az egyes évszakokban, mint a nappali és az éjjeli hőmérsékre nézve. Ennek az évszakokat illető különbsége az egyenlítőtől a föld sarkok felé növekszik. Az egyenlítő alatt a hőség egész éven át egyenlő, mert a napnak állása a föld irányában ott nem változik. Innét azonban a sarkkörig a nap- és éjhossza közti különbség az egyes évszakokban annál nagyobb, minél közelebb fekszik az illető hely a sarkhoz. Nyáron át a nap a leghosszabb napokon csak rövid időre nyugszik le, a levegő tehát csak kevéssé hülhet meg, a nyári hőség ennek következtében aránylag igen nagy, a téli hideg már a hosszú éjek folytán nem kevésbé jelentékeny. Erre nézve azonban bizonyos helynek tengermelléki vagy szárazföldi fekvése sines csekélyebb befolyással. Europa keleti részeiben, a nagy összefüggő földtömegeken a nyarak igen melegek, mert

a talaj nagy hőséget fejleszt, a telek azonban rendkívül hidegek, miután a levegő a mérhetlen hó és jégmezőkön, melyeket érint, nagyon kihűl. Moszkvának hőmérsékkülönbsége majdnem 60° R. fokra rúg, miután a nyári hőség ott 30° -ra is emelkedik miglen téli időben a higany néha épen oly mélyen száll a fagypontra alá. Nyugot-európában, melynek partjait az atlanti és közép tenger langy habjai mossák, nevezetesen a tél hidege mérsékelte azon szelek által, melyek a nagy vizek színét érintvén, annak hőmérsékét fölveszik. Ott ép úgy mérsékelik a tengeri szelek a nyár túlságos hőségét is. Irhonban a tél hidege oly csekély, hogy hó sem esik s a marha télen át is a szabad ég alatt lehet és legelhet, miglen a nyár melege a szőlőt sem képes megérlelni. Miután növényeink csak úgy tenyészhetnek élet vidoran, ha a tél légmérséke nem száll bizonyos pont alá, s miután azok növekvésükben hátráltatnak, sőt ki is pusztulnak, ha a nyár hősege hosszabb időn át túlságos; úgy világos, hogy növényzetünk az évi légmérsék különbségeitől is nagyon függ. — A hideg túlságos volta mellett a gesztek elfagynak, miután akkor a bennök lévő nedvek vegy bomlása következik be. Ha a forróság hosszabb időn át túlnagy, a növények sok vizet párologtatnak ki, az életműködés túlingereltetik, s ha a talaj nedvességhiányban szenved, elszáradnak. Délkeleti Európa száraz sivatagjain már csak azért sem, vagy csak azoknak folyókkal élénkített völgyeiben s egyéb nedves helyein teremhet fa, mert az évi légmérsék különbségei túlságosak, s mert nincsenek gesztek melyek a hosszú nyarak hőségét és egyszersmind a telek roppant hidegét el tudnák viselni.

A nappali és éjjeli hőmérsék különbsége a földrajzi fekvésen kívül nagyon is függ a talaj felületének minőségétől. Legnagyobb ez a hegységek keskeny völgyeiben, melyek nappal nagyon megmelegülnek, éjen át azonban a fölvelt meleget csak hamar ismét kisugározzák. A homoktalajon s nevezetesen annak mélyedéseiben is rögtön a légmérsékváltozás s ezek a késői fagyoknak ki vannak téve.

A fanövesztésnél eddig inkább csak a meleg hiányára s a túlságos hideg hatására voltak tekintettel, kevésbé a túlságos hőség befolyására. A túlcsekély meleg vagy a túlnagy hideg következései a-

zonnal szembe tűnnek, miután bizonyos növények annak következtében teljes életműködésre nem ébredhetvén, tökéletesen nem fejlődhetnek, nem virágozhatnak, nem teremhetnek gyümölcsöt, vagy a téli hideg túlnagy foka miatt el is halnak. Senkinek sem fog eszébe jutni honunk éjszakai részeiben szőlőt, szelid gesztenyét vagy diót nagyban ültetni. Ép oly kevésbé fogna a tölgy és a bikk a hegyek azon magasságában, hol a megfelelő hőmérsék hiányzik, tenyészni. — Ellenben gyakori az eset, hogy bizonyos geszteket mint lúczfenyőt, vörösfenyőt, nyírt, reájok nézve túlmeleg égálj alatt növesztenek, miután ennek hatása nem oly közvellen és nem oly rögtöni, mint a hideg. E növények itt fiatal korukban látszólag igen életvidoran sőt gyorsabban nőnek, mint tulajdonképi hazájukban, ép az által azonban hibás szervezetűekké válnak. Fatestük laza és tökéletlenül képződött, mely korra romlásnak indul; a kor, melyet elérnek, nagyon csekély s így azok mérvei is jelentéktelenek maradnak; a növényélet körét igen rövid idő alatt futják be és gyakran mint fiatal aggastyánok halnak el, mielőtt még tökéletesen használhatókká váltak volna. A melegnek közvetve még az által is igen jelentékeny befolyása van a növényéletre, hogy tőle függ a talaj televénybősége. Déli vidékeken nem csak gazdagabb a növényzet mint éjszak felé, minek következtében ott a televényképező növényrészek nagyobb mennyisége hal el, — hanem a korhadásfolyam is sokkal gyorsabban halad előre. A téritőkörök alatt a növények egész sokasága ép oly gyorsan fejlődik, a milyen sebesen ismét el is korhad. S a talajt ott a televény oly vastag rétege borítja, a milyenre a mérsékelt égöv alatt soha sem akadunk. A sarkkörök határain már csak néhány alacsony növényfaj és cserje tengődik, melyek csekély hulladékai a meleg hiánya miatt már nem is változhatnak tökéletes televénnyé, hanem lassanként tőzeget képeznek.

Azon erdőgazdászati, melyet mi ösmerünk s mely gondjaink kiváló tárgyát képezi, a légmérsék bizonyos határozott fokához van kötve és csak a mérsékelt égöv alatt alkalmazható. Már Európa legdélibb tartományaiiban is kevesebb fára van szükség, kevesebb fát emészt a lak- és gazdasági épületek felállításai, sőt még az étkek készítése is,

annak növesztését ott a gyümölcs és szőlő termesztéssel kötik egybe, e részt tehát a terjedelmes erdőket nélkülözhetik. Azok ott nevezetesen csak a hegyekben, az égaljra nézve, meg a források és a talaj oltalma tekintetéből birnak fontossággal. E szempontból azonban azokat önmagokra lehet hagyni, és csak a szándékos pusztítás ellen kell védeni, hogy fönnálljanak. A forró tartományokban az ember alig védheti magát az erdőszaporodás ellen melynek szükségét nem érzi, s mely nekie öldöklő lázakat okozó levegője által csak kárhozátára van. Alig hagyja a gazda mívelt mezejét magára és már is számtalan cserjék borítják és birtokba veszik azt a gesztek és állatok különböző fajaiival együtt. Éjszakfelé és magasabb hegységekben ott is, hol a gesztek tökéletes kifejlődése még lehetséges az ellenkezőt tapasztaljuk. Ott a nélkülözhetlen erdőt csak úgy lehet föntartani, ha a talajt soha sem fosztjuk meg egészen a védő gesztek árnyától. Ott csak a természet maga eszközölheti az újraerdősítést, az ember nem. Ez azt legfeljebb működéseiben támogatja. Miért is a havasok erdeit egészen más szabályok szerint kell kezelni, mint azokat, melyek síkságjainkat borítják.

A fanövésre és a növényzetre általában a hőmérséknél nem csekélyebb befolyással van a **lég nedvessége**. A levelekhez közvetlenül beszívják, minek folytán a tápanyagokban is, melyeket az tartalmaz, részesülnek, úgy hogy a nagyon nedves és tápdús levegő, részben a talaj táphiányát is pótolhatja. Láttuk, hogy magas hegyeken a lúczfenyő magja a sziklákat fedő moharétegekben csirázik és azután tetemes fává fejlődik, bárha a talaj melyen áll, az ahoz szükséges tápanyagot nem szolgáltathatja. Ép úgy nőnek a tenger melléki homokbuczkákon gesztek, melyeket a szárazföld homoksivatagjain hasonló minőségben növesztetni nem vagyunk képesek, miután az itteni lég nem szolgáltat annyi tápot, mint a tenger nedves, soknemű anyagokkal terhelt levegője. — Továbbá a talaj nedvessége és hűvössége szintén a légbeli csapadékok mennyiségétől függ, mely ismét a levegő nedvessége által föltételeztetik. A pusztákon és a sivatagokban, hol a lég igen száraz, eső nem esik, s a talaj a nyár folytán annyira kiaszik, hogy minden növényzet elhal.

A levegő nedvességének mennyisége először is annak hőmérsékétől függ. Minél melegebb a lég, annál több nedvességet bír el, miért is az egyenlítő felé való nagy közeledéssel általában az eső mennyisége is növekszik, bárha csakugyan a meleg égöv alatt egyes igen száraz vidékek is léteznek. Ázsiában és Afrikában oly vidékek vannak, hol 24 óra alatt a levegőből több víz csapódik le, mint a mi síkságainkon egy egész év alatt. Az eső mennyiségét úgy határozzák meg, hogy fölteszik, mikép minden nedvesség, mely egy év folytában a légből mint harmat, hó, dér és eső lecsapódik, vízirányos téren gyülemlik és változatlanul megáll. A vízmagasság, hüvelyekben kifejezve adja azután az eső mennyiségét. E szerint az Svédhon éjszaki részében legfeljebb 8 hüvelykre, Közép-Némethon síkságjain körülbelül 20—22 hüvelykre, a Salzburgi hegységekben 40 hüvelykre, a forró égöv alatt azonban 80—100 hüvelykre sőt Himalaya-hegységében 140 hüvelykre is rüg.

De a talaj nedvességét s a növények táplálását illetőleg gyakran kevésbé dönt az eső mennyisége, mint annak az egyes évszakokravaló eloszlása s egyszersmind az elpárolgás foka is, mely megint a levegő hőmérsékétől, mozgásától és szárazságától függ. Az úgynevezett száraz régióban, nevezetesen a szélesség 20-dik és 75-dik foka közt gyakran egész nyáron át épen nem esik, s az eső összes mennyisége a téli szakra szorítkozik. Itt tehát csak oly gesztfajok élhetnek, melyek a föld nedvességét hosszú időn át egészen nélkülözni képesek. Minálunk nyáron át több az eső, mint télen át, de azért a talaj eme első évszakban a nagyobb elpárolgás folytán még is szárazabb mint az utóbbiban. A hegyek keleti lejtői, az őket érő száraz szelek folytán szárazabbak mint azok éjszaki harántékjai.

Hazánk határain belül bizonyos hely földrajzi fekvése nincs oly nagy befolyással a levegő nedvességére, az eső mennyiségére és annak az egyes évszakokra való eloszlására, hogy erre a fanövesztést illetőleg tekintettel kellene lennünk. Mindez ellenben azon magasság szerint, melyben bizonyos hely a hegyek közt fekszik, nagyobb víztérségek és mocsárok közel- vagy távolléte, vagy a hely védett, vagy kitett fekvése szerint rendkívül különböző.

A levegő legnagyobb nedvességére a hegyek magaslatában akadunk, hol a földről felszálló vízgőz apró vízhólyagcsákká sűrűdik, az az felhővé válik, miért is amazt a felhőkregiójának is nevezik. Ez közönségesen 2000—2500 és 5000—6000 lábnyi magasság közt fekszik, miután a vízgőz sűrűdése a levegő magasabb vagy alacsonyabb hőmérséke — és annak harmatpontja szerint előbb vagy utóbb szokott beállani. Ezen kitétel „harmatpont“ a légmérség azon különbségét illeti, melynél a levegő nedvessége apró vízhólyagcsákká sűrűdve, lecsapódik. Ez azonban az évszak, a szélirány, s a tengerföldről általános magasság szerint igen különböző. Az úgynevezett felhőövben a lénnek csak igen csekély lehűtésére van szükség, hogy a vízgőz ama sűrűdése beálljon; vagy más szavakkal, itt a harmatpont a hőmérsékhez igen közel áll. Ez okozza a hegységekben a gyakori légemi csapodékokat, az erős harmatot s az esős napok nagy számát. Magasabb hegyekben ugyan az egy napi eső mennyisége nem igen nagy, miután az esőcseppek magasabb légrétegekből való esésök közben csak úgy nagyobbodnak folytonosan, hogy azon rétegeket, melyeken keresztül esnek lehűtik s ez által a bennök lévő nedvességet is magokkal ragadják; az esős napok nagy száma és az erős harmat, mely az éjjeli s a nappali hőmérsék nagy különbsége folytán minden éjjel lecsapódik, azt okozzák azonban, hogy a légcsapadékok mennyisége a hegyek fentirt magasságaiban sokkal nagyobb, mint a síkságon. Ebben azonban még e hegységek völgyei s az azokkal közvetlen szomszédos vidékek is részesülnek, miután az ott képződött felhők tartalma ezekre ömlik.

A levegő nedvessége a magasabb hegyekben igen nagy befolyással van az ottani fanövésre és az összes erdőgazdászatra. Ez először is azt eszközzi, hogy nevezetesen a túlevelűek, melyek a légből való táplálkozásra még inkább utalvák, mint a lombosak, még oly talajon is megtelepülhetnek és növekedhetnek, melyen különben épen semmi fanövésnek sem lehetne helye. Kopár sziklák és egymás fölibe halmozott köromok zúzmók- és mohákkal lepetnek el, melyek kiválólag a levegőből élnek, s azokból sűrű és erős moha fűdém képződik,

mely a levegő nedvességét szivacs-kép felszívja és magában tartja. Ez által az oda eső magvak számára eléggé megfelelő csiraágy támad és a fiatal lúcz- meg vörösfenyő gyökerei — azon geszt-fajoké, melyek e magaslatokban kiválólag helyt foglalnak — e mohamolyhban tova húzódnak és fölkeresik a sziklák hasadékait és a görgetegek bár mi apró közeit, hogy az elhalt mohák s egyéb alsorendű növények oda gyűlt korhadó maradványaiból a szükséges tápanyagot fölvegyék. Azon részlet, melyet ebből a talajnak kell szolgáltatnia, hogy e növények tökéletes geszteké fejlődhessenek, sokkal csekélyebb, mint a síkságon, miután a nedves levegő a tűknek sokkal nagyobb mennyiségű tápot juttat s ez által a talaj szegénysége kiegyenlítettik. Így magasabb hegyekben még a legkövecsesebb talajt is eredménydúsan fogjuk lúczfenyőkkel beültethetni, mihelyt képesek vagyunk a köromokból vagy a sziklahasadékokban csak annyi szerves meg szervetlen földrészeckét összekaparni, a mennyi a gyökérkékeknek elegendes támpontul és tápanyagul elégséges. Alacsony előhegyek déli- vagy keleti kiaszott lejtőin hasonló értékisértel teljesen eredménytelen maradna, miután itt ama nedves levegő hiányzik, mely a növényeknek több tápanyagot nyújt mint a talaj.

A hegyekben észlelhető hatalmas mohaképződés, könnyen okul szolgálhat az elposványosulásnak, ha erdőpusztítás folytán alkalom adatik annak tökéletes kifejlődésére, a mi a gesztek árnyában nem lehetséges, valamint másrészt e posványosulás következtében sziklaaljon nagy lözgtelepek képződhetnek.

Ha a hegységek nedves levegője egyrészt előnyösen hat a fanövésre, miután itt a fanövénnyek legveszélyesebb ellenétől, a szárazságtól épen nincs mit tartani, a levegő tápereje a talaj szegény voltát kiegyenlíti, úgy ebből másrészt a gesztre nézve nem egy veszély keletkezik. Ezek elseje az erdősitést illetőleg a buja fűtenyészetben rejlik, mely szinte a levegő nedvességének és csapadékainak eredménye. Ezt azonban még ellehet kerülni, ha vetés helyett — eléggé megizmosodott csemetékkel való ültetést alkalma-

zunk. A lúczfenyőre nézve különben itt a esomós ültetés az egyenkénti helyett előnyösb, miután az első mellett a gyökerek a füvek gyökérmolyha ellen inkább védvék, nagyobb összeszorult esomót képezvén. Sokkal kevesebbet lehet a zúzmaras a hónyomás ellen tenni, mely a felhőv körében legveszélyesbbé válik, a mi bővebb magyarázatra nem szorul. E bajnak legfeljebb az által vehetjük némikép elejét, ha izmos, köpczös geszteket növesztetni a túlzárolt, igen sűrű állabok létrehozását kerülni igyekszünk, miután az előbbiek a hó- és légnyomásnak képesebbek ellentállani, mint az utóbbiak. Az ültetés e részt is előnyösb a vetésnél, miután csak az előbbi által lehet a gesztek legezészerűbb elosztását biztosan eszközölni.

A partvidékek is igen nedves levegőnek örvendenek, miután a tenger felől felszálló vizgőzök fölöttök elterülnek, ott közönségesen a víz felől a partnak tartó szelek lévén az uralkodók. Ez azonban a növényzetre való befolyását nem ugyanazon módon nyilvánítja, mint a hegységekben. Először is nem eszközli azt, hogy a lég csapadéka-
inak mennyisége harmat, zúzmaras vagy jégeső képében sokkal nagyobb legyen mint az, melyet a szárazföld levegője szolgáltat. Ez gyakran még csekélyebb is, a mi nevezetesen abban rejlik, hogy tenger közelében a lég mozgása sokkal erősebb, az éjjeli és nappali hőmérsékkülömbösége pedig sokkal csekélyebb, mint a hegyekben fekvő szárazföldi vidékeken. Itt a felhők és ködök gyakran a hegycsúcsoknak dülnek vagy a völgyekbe szorulnak és vízhólyagcsáikat elejtik, miglen a nedves tengeri lég az itt abban uralkodó szüntelen mozgás folytán majd a partokról az ország belsejébe, majd meg vissza a tenger felé kergettetik, hol vagy a magasba száll, vagy a vizgőzök kifeszítettnek. E miatt azonban a szigetek és partvidékek, a nagy víztömegek párolgásából eredő nagy légnedvesség miatt mégis sokkal több esős nappal és sokkal nagyobb esőmennyiséggel bővelkednek, mint a száraz föld. És a tengerparti nedves levegő a növényzetre való befolyását az által csakugyan nagyon világosan bizonyítja, hogy a talaj szárazságát sőt bizonyos fokig szegénységét is kiegyenlíti, miután a gesztek be-

löle több nedvességet és tápanyagot nyernek, mint a mennyivel nekik a szárazföld levegője szolgálhat. Ez onnét is kitűnik, hogy közvetlenül a parton, látszólag annyira száraz homokbuczkákon még sikerrel növeszthetők oly fanemek, mint a lúczfenyő, a hamvas éger, melyek a száraz földön annyira kiaszott talajon nem tudnának megélni. E parti homokbuczkákon még fűvek és egyéb növények is — még a gesztek legsűrűbb árnyában is — tenyésznek, melyek tápjukat szembeötlően csak a levegőből nyerhetik. A mohaképződés és a tőzegképző növények különböző nemeinek tenyészlata a nedves tengeri levegő részéről itt éppen annyi előnyben részesül, mint a magasabb hegyekben.

A tavak és mocsárok közelében is sokkal erősebb a harmatozás, a mi a fiatal fanövények föntartására nézve, eső hiányában igen jótékonyan hat. Még nagyobb mérvű ez azonban a keskeny nedves völgyekben. Ez onnét jó, hogy azokban a nappali és éjjeli hőmérséklet közti különbség igen nagy s az oda szorult légrétegek nem változhatnak. Ha napközben nagyon átmelegülnek, a kifeszített vízgőzök nagy mennyiségével telnek meg, és ha azután éjjel a levegő kihűl, a megsűrűdött nedvesség lecsapódik, a mint azt már az e völgyekben gyakran reggelenként látható köd eléggé bizonyítja. Hasonló tünet a Dunán s egyéb nagy folyók vagy vizek fölött reggelenként lebegő köd, melyek fölött a felszálló vízgőzök apró átláthatlan vízhólyagcsákká sűrűdnek, mihelyt a levegő reggel felé hűvesebbé válik. Miután pedig a fűvek, levelek, sőt még a kövek is melegöket éjjel legelőbb sugározzák ki úgy a harmat is azokra ülepszik legelőször és a növényeknek tápanyagul szolgál.

Ebben alapszik azon ismeretes gazdasági rendszabály, melynél fogva, hogy a növényeket az előhegyek lejtőinek déli és délkeleti száraz oldalain a szárazság ellen megvédjük és föntartsuk, azok beárnyalását kerülnünk kell, miután evvel a harmattól fosztanók meg őket, melyből egyedül élhetnek, ha a talaj kiaszott. Síkságok erőteljes agyagföldén, hol a harmatképződés a légrétegek folytonos váltakozása következtében csekély szokott lenni, egészen ellenkező eljárást kell

követnünk. Ott ugyan is a fiatal növénykéket a szárazság ellen úgy kell megóvni, hogy a talaj erős beárnyalása által, annak nedvessége elpárolgását mérsékelni igyekezzünk.

Ugyanazon oknak, mely keskeny völgyekben a harmatképződést eszközli, köszönjük azt is, hogy ott tavasszal a késői, ősszel a korai fagyok legveszélyesebbek és leggyakoribbak. Az erős elpárolgás és a lég nagy nedvessége igen sok meleget köt meg, mi által azokban a levegőnek gyakran a fagyponton alóli kihűlése eszközöltetik, miglen a magaslatokon, hol a légrétegek szüntelen váltakoznak, talán ugyan akkor még 6—8 foknyi meleg is uralkodik. Az ily keskeny völgyek tehát nem alkalmasak olyan növények termesztésére, melyek tavasszal a késő fagyok által könnyen kárt szenvednek, vagy a melyeknek hosszú meleg őszre van szükségök, hogy fiatal hajtásaik tökéletesen megfásodhassanak.

(Folytatása következik.)

Az erdei gesztmagvak érése gyűjtése épelése és megvizsgálatása.

Közli Erdődi Adolf.

(Folytatás.)

A szilmag gyűjtése és épelése.

A szilmag gyakran megterem és Májusban vagy Junius elején érik, a mi úgy mint minden egyéb nem sokára a virágzás után érő magnál, nagyon is a tavaszi időjárástól függ. Az érés kezdete a meddő-mag röpte által nyilatkozik, mely a csirképes mag teljes érését 8–10 nappal szokta megelőzni. Gyűjteni csak az utoljára érő magot tanácsos, melynek érettségét a szárnyak sárga barnás szinezete eléggé mutatja, a minek beállta után a magot nem szabad tovább a fán hagyni, miután az különben gyűjtés alkalmával elröpül vagy az első szélnek esik áldozatul. — A mag csomókban függ s ezeket kézzel kell lehorzsolni. A gyűjtött mag könnyen romlik, miért is azt legczélszerűbb tüstént a gyűjtés után ismét elvetni, mely esetben az nem sokára csirázik, a magoncok őszig majdnem hat hüvelyknyi magasságot érnek s tökéletesen megfásodnak.

Ha a magot őszig vagy jövő tavaszig szándékunk épelni, úgy azt legelőször is igen vékony rétegben és gyakori forgatás mellett szárítjuk, hogy meg ne melegedjék, azután zsákokba vagy faláába rakva eltartjuk.

A jó szilmag gömbölyü magtartója sima és szalmasziű, a középponton levő mag pedig domború és teljes, körömmeli szétnyomás után olaj nyomot hagy hátra.

A gyertyánmag gyűjtése és épelése.

A gyertyán már igen fiatal korában terem magot, mely Októberben érik és rendszeren a lombhullás után hull le. Gyakran alig 10 éves tőhajtások görbednek a mag súlya alatt. A magtermő évek igen gyakoriak s a magtermés nevezetesen a korosabb fákon igen bőséges. A csomókban függő magot legkönnyebben s leggyorsabban annak az ágakról való leszakítása által gyűjtjük. A mag levergetése s alátartott lepedőkben való fölfogása nem oly czélszerű, miután a mag nem hull le egyidejűleg. A gyűjtött mag, kellő utóérlelés után kézben való dörzsölés, nagyobb mennyiségekben pedig cséplés és szórás által szabadíttatik meg szárnyaitól.

Ha e magot érése után tüstént elvetjük úgy az néha a jövő tavasszal csirázik, közönségesen azonban egy egész évig elfekszik. Egy évnél tovább nem épelhető. — Épelni e magot vagy úgy lehet, mint a körismagot, az ott leírt bevermelés útján, vagy zsákokban melyeket száraz fűtetlen kamarákban póznára akasztunk; vagy átlüg-gatott ládáknak elrakva.

A jó gyertyánmagnál a lenese forma szem teljes, nem pedig lapos vagy összezsugorodott legyen, s ha késsel kettévágjuk vagy szétharapjuk, teljes fehérkés szemre kell akadnunk, különben a mag nem használható.

A hársmag gyűjtése és épelése.

A hársmag rendszeren Október végével érik, közönségesen azonban még a lombhullás után függve marad, míg a hó vagy nagy esők le nem söprik. Ha tüstént érése után elveljük, vagy télen át a földön hagyjuk, s csak tavasszal a vetés előtt gyűjtjük, úgy közönségesen ugyan azon évben csirázik, egyes szemek azonban így is elfek-szenek egy egész évig. Az ősszel gyűjtött és száraz helyen eltartott mag azonban csak egy évvel az elvetés után csirázik.

A szelid gesztenye gyűjtése és épelése.

A gesztenye Októberben érik s a magtok megnyílása után le-
hull. A magot legjobb fölszedgetni. Bárha le is lehet veregetni mint
a bikkmakkot, az azonban ismételt eljárást igényel, miután a magto-
kok nem egy idejüleg nyílnak. A még meg nem nyílt magtokok póz-
nákkal való leütögetése nem ajánlható, miután ez által a fák szoktak
megsérülni. Kézzeled pedig az ily magtokot tövisessége miatt csak
kesztyűsen lehet leszedgetni.

A kellőleg szárasztott gesztenyét vagy tüstént ősszel kell elvet-
ni, a mi ugyan az egerek miatt igen ritkán tanácsos, vagy tavaszig é-
pelni, a mi faládákban száraz homokkal elegyítve történik. E ládákat
is meg kell azonban a patkányoktól és egerektől óvni, miután ezek a
gesztenyének nagy kedvellői. A tölgy- és bükkmakkra vonatkozólag
elmondott épelési módok részben a gesztenyénél is alkalmazhatók.

A jó gesztenyének meglehetősen nagynak és egészen teljesnek
kell lennie, úgy hogy ujjaink közt szorítgatva, a sötétbarna hüvely s
a tulajdonképi mag közt üresség ne legyen érezhető. Ha a mag e hü-
velyt nem tölti be tökéletesen, úgy a gesztenye éretlen állapotban sze-
delett vagy nedves nyáron nőtt, s elvetésre nem alkalmas.

A boglárماغ gyűjtése és épelése.

Ezt legjobb már tavasz felé gyűjteni. Ha pedig késő ősszel
gyűjtjük, úgy a gömböket addig egészben hagyjuk, míg tavasszal a
vetést akarjuk eszközölni; akkor szétnyomdossuk azokat s a magot el-
vetjük. Ily módon a mag tavaszig jobban eláll, mintha a gömböket
már őszkor a gyűjtés után széjjel fosztanók. Külömben gondoskodni
kell róla, hogy a gömbök télen át szellős helyen tartassanak. Hogy
e mag hazánk délibb vidékein megéri, arról cseréppróba útján már
magam is meggyőződtem.

Az akásmag gyűjtéséről és eltartásáról e lapok már külön és kimerítőleg értekeztek, *) miért is ezennel az erdőszre nézve fontosabb lombosok magjainak gyűjtése és épelése tárgyalását befejeztünk hisszük s áttérünk a tülevelűek ebbeli leírására.

A jegenyefenyőmag gyűjtése és épelése.

A jegenyefenyő magasabb korában megfelelő termőhelyen majdnem minden évben terem magot, az ehez való képesség azonban csak későn áll be s a gesztek 70-ik éve előtt kifejelettnem mondható. Szeptember vége vagy Október eleje felé a 6—8 hüvelyknyi hengerded hegygyel felfelé álló tobozok zöld színe előbb a verőfényes azután a téli oldalon barnára változik, miglen a tökéletes érés beállta után a pikkelyek megnyílnak és lehullnak, úgy hogy a mag leröpte után a tobozok orsói száraz rözseként maradnak a fán. — A maggyűjtésnél tehát az érés idejét gyorsan fel kell használni, hogy az még a pikkelyek hullása előtt eszközöltessék. Az érés úgy jelentkezik, hogy a tobozok napnak leginkább kitett oldalairól a mag a pikkelyekkel együtt leröptül, a mit a geszt alatt könnyű észrevenni. A maggyűjtése nem könnyű és néha veszéllyel is jár, miután a tobozok az ágak végsőcsúcsain ülnek. A gesztet magát azért még sem szabad levágni, ha az különben nincs arra szánva. A letördösött tobozokat legjobb szellős s a napnak kitett helyen nem túlvastag rétegben elhelyezni s gyakrabban megforgatni, mire a mag pikkelyestől az orsóról lehull. A pikkelyek pallolás vagy szórás által különittetnek el a magtól.

A jegenyefenyő magot pikkelyeitől, melyekkel szorosan egybe van növe, nem lehet egészen megszabadítani. E magot legjobb mindjárt ősszel vagy legkésőbb jövő tavasszal elvetni, miután azt hosszabb ideig épelni nem lehet. — A magot télen át léghuzammentes padláson nem túlvastag rétegben feltöltve kell elhelyezni s néha megforgatni.

A jó jegenyefenyő magnak tökéletes megnöttek, majdnem három szögűnek, összenyomottnak s alul laposnak kell lennie, fényes

*) 11-ik évfolyam 77-ik oldal.

barna színnel és erős balzsamszaggal birnia. A jó mag fehérkés olajdus s zöld csirával ellátott legyen. — Egyébaránt a legjobb magban is sok az üres szem s meglehetőnk elégedve, ha a magnak harmada teljes és csirképes.

Az erdeifenyőmag gyűjtése és épelése.

Az erdeifenyő általában korán kezd gyümölcsözni; különben ez is a talaj minőségétől függ. Meleg homoktalajon már 12—15 éves egyeseken álló geszteken található tobozokat, nedves agyagtalajon alig 40 éveseken és zárolatban még azokon sem. A fiatalabb, termékeny földben nőtt gesztek tobozai rendszeren nem adnak több vagy annyi magot sem, mint a 60—100 éves korosabb fák kisebb tobozai. — A fák növekvő korával a tobozok is mind kisebbekké válnak és kevesebb magot tartalmaznak. Igen sovány talajon a tobozok épen nem bírnak kifejlődni, alig mogyorónyi nagyságot érnek s közönségesen semmi magot sem tartalmaznak. Némely esztendőben a köz-makkony (*Curculio* vagy *Balaninus nucum*) nevű rovar is igen ártalmas e részben, miután az a tobozokat megfúrja és a magképződést hátráltatja. A mag mennyisége, melyet egy mérő toboz szolgáltat, tehát részint a talajtól s a gesztek minőségétől, másrészt pedig az időjárástól s a rovarok elterjedésétől is függ mert az oly erdei fenyők, melyek től egy bár csekély részét rovarok emésztették föl, mindig csak kevés vagy épen semmi magot sem tartalmazó tobozokat szolgáltatnak. — Az erdei fenyő ugyan közönségesen minden évben terem magot, kivételek azonban e részt is előfordulnak, főkép nagyon bőtermő év után, a mint ezt egyéb geszteknél is észlelhetjük, mert a gesztek ekkor új nedvek gyűjtése végett nagyobb időre van szüksége. — Miután a tobozok növése egész az érésig másfél évet vesz igénybe, úgy már jóval előre lehet a termés mekkoraságáról tudomásunk, s arról is intézkednünk, hogy azon évek szükséglete is fődöztessék, melyekben a termés csekély vagy semmi. Már a virágzás idejében lehet az igen szembetűnő sárga himvirág mennyiségéről a nővirágokéra következtelnünk. Egyes

geszteken ugyan igen sok a him s kevés a nővirág, de ha az elsők az egész erdőben igen el vannak terjedve, úgy az utóbbiak sem szoktak hiányzani. — A bő virágzás pedig sokkal biztosabb jele a bőtermésnek itt, mint például a bikk- vagy más fanemeknél, a hol az még gyakrabban veszendőbe is mehet. Azután a virágzás évében a toboz is oly nagyra nő, miszerint a vágások levágott fáin a jövő év terméséről elég biztos tudomást szerezhethünk. A mag Októberben érik, mire a toboz zöld színének szürkés barnára való változásáról ismerhetünk. Csak a hol erősen igénybe vett fülő-aszalón nagy mennyiségű magot akarunk nyerni, s a hol tehát korán kell az aszaláshoz fogni, hogy avval a tavaszi vetés idejéig elkészüljünk, csak ott szoktunk a tobozok szedéséhez az érés beálltával hozzá fogni. E még nedvdús tobozok nehezen nyílnak és ahoz erősebb és tartósabb hőséget igényelnek, a mérőben nagyobb tért foglalnak el, miután igen is összeszáradhatók, s így ezekből nagyobb munka mellett s több idő alatt kevesebb magot nyerünk. A korai szedést főképp akkor kell kerülnünk, ha a tobozokat télen át nagyobb rakásokban akarjuk eltartani, mert különben a nevelő erős kigőzölgése folytán a rakásokban megpenészednek és elromolnak. Tobozvetésre pedig e korán gyűjtött tobozok épen nem alkalmasak, miután azok mindig nehezen és későn pattannak föl, a mi annál könnyebben történik, minél tovább azok a fán függve száradnak. Az e célra szánt tobozokat legjobb közvetlen a magrópte előtt leszakasztani, hahogy akkor még elegendő mennyiségben tehetünk reájuk szert. Az aszalók számára azomban a gyűjtést Novemberben szokás kezdeni. A magróptének kezdete az időjárástól függ, de csak ritkán áll be April eleje előtt, gyakran csak Májusban, sőt nedves hűvös tavasszal nagyon árnyas helyeken néha csak Juniusban. A pikkelyek fölpattozása különben nem is szokott mindenütt egy idejűleg történni. Meleg déli lejtőkön, hol a nap a tobozokat erősen éri, azok sokkal előbb nyílnak mint az árnyoldalon. Igen meleg száraz időben a pikkelyek melyek alatt mag van majdnem egyszerre s rövid idő alatt nyílnak, miglen nedves hűvös időben először is a tobozok csúspikkelyei s lassanként a többiek is mindinkább a kocsán felé haladólag pattognak föl. A szél iránynak

e részben csak annyiban van befolyása a mennyiben attól a lég szárazsága föltételeztetik, miért is a mag röpte leginkább a keleti szelek alkalmával fog beállani, ezek lévén a legszárazabbak.

Szedés véget az illető geszteket meg kell kúszni, és a tobozokat letördölni, hahogy célunkra a vágásokban ledöntött fák gyümölcse nem volna elegendő. Gyakran ugyan azon geszten háromféle tobozokra akadunk, t. i. éretlenekre, melyek csak a jövő ősszel érendők, az ágacsák legvégű csúcsain; érettekre, melyek teljes nagysággal és szürkésbarna színnel bírnak, az ágak legifjabb körönnyén, tehát az utolsó hajtás alján; és tavalyi tobozokra, melyek feketék és az ágak második körönnyén ülnek. E tobozok eleserélése nem könnyen gondolható s a ki csak egyszer életében látott jól érett tobozokat, az nem fogja a gyűjtendőket elvéteni.

Még nem rég nagyban vitáztak a szakemberek a fölött, ha valjon a fiatalabb fákon függő tobozok tartalmaznak-e csirképes magot, megfelejkezvén arról, hogy nincsen ok a miért a teljesen kifejlődött toboz jó maggal ne lehessen ellátva. Az egyes 20—30 éves erdei-fenyők tömbjei gyakran igen sok és igen jó magot szolgáltatnak. Hogy az oly kinövésekről melyek folytán néha egészen fiatal gesztecskék körönnyei körül 10—15 darab toboz támad, csirképes magot nem nyerhetünk, könnyű belátni.

Helyesen épelve a mag teljes csirkéességét egy esztendeig is megtartja. A két éves mag nemcsak hogy gyakran egy esztendeig is elfekszik a földben mielőtt kikelne, de számos mag épen nem is csirázik, a miért is nem igen tanácsos e magot egy évnél tovább tartogatni. Külömben szükség esetében még két éves magot is sikerrel lehet alkalmazni, csak hogy akkor a szokottnál nagyobb mennyiséget kell használni. Oly ideig, mint a lúczfenyőmagot, mely négy öt évig is elállhat, ezt nem lehet épelni. A sok oldalról ajánlott szárnyakkal való eltartása a magnak nem előnyös. A csirkéesség ez által tartóságban mit sem nyer, az épelés pedig a nagyobb térime miatt bajosb, az egerek ellen sem lehet azt ekkor biztosan megóvni, miután a szárnyas magot nagyobb mennyiségben nem lehet ládában tartani, annak

a földön kellén szabadon feküdni. Mihelyt a mag az aszalóból kikerül, azt tüstént le lehet szárnyalni s hombárokba tölteni. Ezeknek minden oldalon lyukakkal kell ellátva lenniök, melyek elibe rostamódra átlíkgatott pléhlemezek szögezendők, hogy a ládát a lég körösztül járhasssa a nélkül, hogy a mag kihulljon. E hombárokat azomban nem szabad teljesen megtölteni, hogy bennök a magot első időben minden 14 nap, az épelés további ideje alatt pedig minden négy hétben jól meg lehessen forgatni s a legalját legfölibe hozni. —

Az erdefenyőmag aszalóinak kü'ömbözö nemei ismeretesek, melyek két főosztályba, — napaszalók és fülőaszalók — sorozhatók. Ezek szerkezetéről s alkalmaztasáról a maga idejében e lapokban is bővebben fogunk szöllani. Jelenleg csak annyit, hogy csekély mennyiségben e magot Némethonban a favágók is készítik, akkép hogy farácszatot melynek alája lepedöt vonnak, akasztanak föl jól fűtött szobájukban, s arra tobozokat szörnak. Ekkép azomban a mag rendesen túlságosan szokott kiszáradni. A napaszalók szintén nem szolgáltatnak elegendö magot s még az a rossz oldaluk is van, hogy azokban a magot csak az érés után következő nyáron lehet tobbulítani miért is az ekkép nyert mag mindig legalább egy évessö válik mielött azt elvethetnök. Tiszta balitéletnek hódol, ki azt hiszi, hogy az így nyert mag jobb mint az, melyet a czölszerüen készült fülö aszalók szolgáltatnak.

Az előtt sokkal inkább divott a tobozvetés, jelenleg azomban a tiszta mag vetésének előnyeinek ellenében általánosán el vannak ismerve. Ezekről is más alkalommal bővebben.

Mind a mellett azomban jobb ott, a hol alkalom van reá, tobozokat gyűjteni, s azokat száraz nem túlmeleg padlásokon egy esztendeig is eltartani, mint drága és a mellett gyakran rossz magot venni. A hol évenként nagyobb mennyiségre van szükség, ott mindig aszalónak is kellene lenni. Ha pedig magot venni kell, akkor csakugyan jobb azt valami jó hirben álló nagyobb kereskedötöl vagy tobbulító-intézetből venni, mint az említett erdei lakosoktól, kik a magot gyakran sütö kemenczejökben tobbulitják oly höség mellett, melyben a mag csirképessége kisebb nagyobb részt veszendöbe megy, vagy nedves

uton fosztják meg szárnyaitól, minek folytán a esírkéesség részben és gyakran teljesen megszűnik. E nedves leszárnyalás eszköz-
lése végett a magot rakásra döntik és megnedvesítik, hogy némiké-
p földuzzadjon, minek folytán a szárnyak vagy elválnak a magtól vagy
kézzel való könnyű dörzsölés által könnyen lomorzsolhatók. A magot
azután szárnyaitól megtisztítani egyszerű szórás által könnyű dolog. A
száraz és egyedül ajánlható leszárnyalás pedig úgy eszközölte-
tik, hogy a magot durva erős zsákba töltjük s abban doronggal addig
csépeljük, míg valamennyi szárnyát leütöttük.

Minden tobbulított magban sok a meddő; ezt szórás után el
lehet távolítani, még sikeresebben pedig pallolás által t. i. ha a magot
akkora sűrű rostán melyen az keresztül nem eshetik, úgy forgatjuk,
hogy a könnyű üres mag, melyre már világos színérül is ráismerünk,
a többi tetejébe kerüljön, honnét azt könnyű leszedni. Némi gyakorlat
után ily módon minden egyes meddő magot eltávolíthatunk. Nem min-
den fehérekés magot lehet azomban meddőnek mondani. Az erdei fenyő-
mag között mindig van több kevesebb szürkés vagy világos barna, mig-
len annak tulajdonképi színe sötét feketés barna, a lúczfenyőé pedig vö-
rösösbarna. Csak a vörhenyös-szürke színt játszó magok mondhatók
föltétlenül meddőeknek, a szürkés fehérekéből gyakran ép oly erőteljes
növények fejlődnek mint a feketékből. E különböző színezeteket nem
árt megjegyezni, mert a nem egészen tiszta kezű magkereskedők az
erdeifenyő magját igen szeretik a sokkal olcsóbb lúczfenyőével kever-
ni. Ez utóbbit különben arról is megismerhetni, hogy a szemek hos-
zasabbak, nem oly tojásdadok és alól némiképp hegyezettek.

A jó erdeifenyőmagnak szép feketésszürke, némileg fényes
hüvelye van, erős szaggal, fehérekésszürke béllal bir és sok olajat tar-
talmaz. Erről legkönnyebben győződhetünk meg, ha több magot valami
asztalon körünkkel ropogtatunk, ha ekkép zsiros folt marad hátra,
úgy a magot jónak lehet tartani. Oly mag, melynek szaga gyöngye, s
mely a kezét vagy fehér kendőt erősen füstí, kevés vagy épen semmi
olajnyomot nem hagy hátra, melynek béle sárgás s az avas szalonná-
hoz hasonlít, vagy még szénnyomokat is mutat, — sütőkemenczéből
került — s így nem ajánlható. (Folytatása következik.)

Hazai gazdasági és erdészeti tanintézeteink ügye.

Kivonat az orsz. Magyar Gazdasági Egyesület f. é. Aprilis 7-én tartott igazg. választmányi ülésének jegyzőkönyvéből.

I. Lónyay Gábor alelnök úr mindenek előtt a nm. m. kir. Helytartó Tanács azon leiratának érdemleges tárgyalására hívta fel az ülés figyelmét, mely a dunántúli és felvidéki gazd. s erdészeti tanintézet állítása ügyében intéztetett ez Egyesülethez, s mely a felvidéki viszonyokról szükséges adatok, és a keszthelyi tanintézet iránt a zalasomogy-megyei gazd. egyesületek részéről megindított értekezletek eredményről kívánatos tájékozás megszerezhetése végett a jelenülésre halasztatott.

Felolvastatott ennélfogva a nm. m. kir. Helytartó Tanács f. é. febr. 25-én 9300 sz. a. kelt következő leirata:

„Megelégedéssel s méltánylással fogadta ezen királyi Helytartó Tanács az Egyesület f. é. jan. 28-án kelt jelentésében a gazdasági iskolák rendezésére vonatkozó alapos javaslatát, s midőn ahhoz képest az ország küntönböző gazdasági vidékein — ugyanazok viszonyainak megfelelő öt gazdasági tanodának annak idején leendő felállítását az e téren legfontosabb teendők sorába igtatja — ugy nem késik ez alkalommal megtenni a kellő lépéseket, melyek által a már mostan létre hozható gazdasági tanodák minélelőbb megnyitathassanak.

Erre nézve egyik gazdasági és erdészeti tanoda helyül már az e részben a közelebbi időszak alatt is folyt tárgyalások nyomán kitűzött, s mostan az Egyesület által is indokoltan ajánlott Debreczen sz. kir. várost ezen kir. Helytartó Tanács mind helyzeténél, mind egyéb

minden ide vágó viszonyainál, s e célra tett nemes ajánlatánál fogva legalkalmasabbnak találván, az erre nézve még szükséges előkészületek iránt megfelelőleg intézkedett.

A másik tanoda székhelyül alkalmasnak tetsző Székesfehérvár sz. kir. város, és Keszthely mezőváros mellett az Egyesület által felhozott okokat, ezen országos Főkormányzónak mérlegbe vétvén, s mindazon segéd-eszközökre figyelmeztvén, melyek a mezei gazdaság gyakorlati tanulmányozására mellőzhetlenek, habár Sz. Fehérvár sz. kir. város és kivált vidékének virágzó gazdasági viszonyait, birtokosainak e téren kifejtett buzgalmát, a nemes város hazafiúi ajánlatait szívesen méltányolja; de tekintve: hogy a hajdan Keszthelyen virágzott nagy hírű és becsű Georgicon, valamint az ott levő megyeudvar épületei, a nevezetes erdő-fűrészkert, s az uradalom birtokosának hazafias készsége után remélhető terjedtebb gazdasági földtérnek a gyakorlati gazdaság tanulmányozására való használata — oly nyomatékosan szólanak Keszthely mellett; s tekintve, hogy ezen mezőváros a dunántúli vidéknek inkább központján fekszik, — s a határában fekvő erdő az erdészeti tanulmányok előadásán kívül az erdészeti gyakorlatot s kiképzést is lehetővé, — az ottani szőlőművelést pedig a napjainkban annyit ígérő szőlőtermelés és borászat körüli korszerű alapos beavattatást eszközölhetővé teszi; mindezeknél fogva a kir. Helytartó Tanács indítatva érzi magát az Egyesületet bizalomteljesen felhívni, hogy a zalamegyei fiók gazd. egyesülettel való viszonyainál fogva, a szóban forgó gazd. tanodának Keszthelyen leendő felállítására nézve szükséges tárgyalásokat mielőbb megindítván, s az ottani részről e célra teendő ajánlatokat, s átengedendő helyiségeket figyelembe vévén — mind ezekhez képest ez ügyre vonatkozó jelentését, illetőleg tervezettel s költségvetéssel fölszerelt javaslatát lehető leghamarabb bemutatni szíveskedjék.

Mielőtt azonban ezen gazd. iskola székhelye felett végleges megállapodás jönne létre, nem mellőzheti ezen országos főkormányzónak kiterjeszteni figyelmét a haza azon nagy vidékére, mely úgy a talaj, mint a fekvés, és kivált az égalj mostohább viszonyainál fogva a gazdasági téren is hátrább maradrán, ez okból is az ottani állapotokhoz

képest szükségképen követendő gazdálkodási módot terjesztő gazd. tanodára mindenek felett lenne szüksége. Bizalomteljesen hívja fel ennél fogva ezen királyi Helytartó Tanács az Egyesületet, hogy beható tanácskozás alá revén a most említett fontos körülményt, s kellőleg megbírálván az okokat, melyek egy — a karpátaljai felvidék gazdasági rendszerének okszerű átalakítását oly igen kívánatosná teszik — nyilatkoztassa ki becses véleményét az iránt, hogy az Ő cs. s apost. kir. Felsege által legkegyelmesebben engedélyezett alapösszeg határai között, milyen belterjű gazd. tanoda, s különösen a felföldnek e czélra, melyik alkalmas mezővárosában vagy általában egy oly helyen lenne felállítható, hol különösen a fenyő erdők művelésének gyakorlati tanulmányozására is kellő tér nyílne, az ottani tanítási rendszer s költségvetés iránti nézeteit is kifejezzen.

A királyi Helytartó Tanács azon reményét fejezi ki, hogy a Keszthelyt felállítható gazd. tanoda iránt az ottvidéki birtokosok közt oly meleg leend az érdekeltség, — oly jelentékeny és szivélyes az áldozat készség, hogy az országos alaphól e czélokra fordítható segélyzési összeg elégséges leend arra miszerint ugyanazon alkalommal egyszermind a karpátaljai felföld részére — ha netalán kisebb belterjű gazd. tanodának felállítása annál inkább lehetővé válik, minél erősebben meg van ezen királyi Helytartó Tanács győződve a felől, hogy az ezen fontos ügy által oly közelről érdekelt egyházi és világi főbirtokos urak s vagyonosabb községek az Egyesület által ezen szándékok felől mielőbb értesülve s bizalomteljesen felkérve, nem késenednek hazafias ajánlataik által ezen nagy horderejű ohajtásnak sikert eszközteni.

Nagy és sürgető szükségüekké vált ügyeknél az idő — jelentékeny tényezőt képez, s e téren megnyerése az időnek, nyeresége az ügynek. E nézet kétségkívül elég indok leend arra, hogy az Egyesület szokott hazafias buzgalomával karolván fel az ügyet, a reá bizott feladatokban, ha szükséges, az illető vidékekre is kiküldendő ügybuzgó közegei által oly gyorsan sziveskedend eljární, hogy még f. é. április hó végén bemutatthatja eredményteljes jelentését, melynek alapján a továbbí kormányzséki intézkedések azonnali meglétele lehetővé váljék.

E leirattal kapcsolatban felolvastatott Jankovich László a somogy megyei, és Oszterhueber József a zalamegyei gazdasági egyesület elnökeinek aláírásával, a gazdasági tanintézetek ügyében e két egyesület részéről kiküldött bizottmány tanácskozmánya eredményéről, az orsz. Magyar Gazd. Egyesülethez intézett következő értesítés, illelőleg felhívás:

Tekintetes Egyesület! Hazánk mezei gazdaságának minél értelmesebb kezek által leendő kezelése tagadhatlanul biztosítékot nyújt nemzeti közvagyonosodásunk gyarapodására; s az értelmes kezek képezése, valamint a magasb gazdasági értelemnek szélesebb körre való kiterjesztése, bizonyára legbiztosb alapja ama biztosítéknak. Ezen igazságot minden, a mezei gazdasággal úgy, mint a nemzet és államgazdászattal foglalkozó hazánkfiak régen átlátták, és sorárogra várták, azon pillanatot, melyben Magyarország mezei gazdaságának emeléséért országos lépések fognak tétetni.

Mily meglepő és örvendetes volt a hír, mely szerint tudtul adott a legfelsőbb akarat, melynek erejénél fogva gazdaképző intézetek felállítására kegyesen elrendeltetett — azt tolmácsolni felesleg; örvendett ennek minden honpolgári kebel, látván előre egy új aerát mezei gazdaságunk fölött; de mennyivel nagyobb az öröme Zala-és Somogy megyének, midőn később az országos egyesület felterjesztését olvasván, benne Keszthely említettik fel, mint legalkalmasabb pont egyik intézet ide helyezésére.

Nem lesznek idegenek a Tekintetes Egyesület előtt azon lépések, melyek 1861-ik évben már Zala és Somogy gazdasági egyesületei által tétettek, a végre, hogy a régi Georgicon helyén Keszthelyen ismét fellesszessék a gazdasági iskola.

Sok el nem hárítható akadályok függővé tevék e kérdést, s az akkor e végre rendezett bizottmány jobb időkre halasztotta a kivitelt, megeléglvén egy vinczellérképezdének magán erőkon leendő felállítását, mely ma már életnek örvend.

E jobb időket Zala és Somogy gazdasági egyesületei most már megjöttnek reménylik, és siettek igazgató választmányaik kebeléből oly

bizottmányt kinevezni, melynek feladata legyen: minden czélszerű lépéseket s intézkedéseket megtenni, melyeknél fogva Keszthely valóban rövid idő alatt egy gazdasági és földmives iskolának örvendhessen.

Nevezett két gazdasági egyesület ebbeli határozatának kifolyásán az év martius 4-én tartott tanácskozmányunk, melyben elhatározott, a Tekintetes Egyesülethez, mint országos anya-testülethez hazafui tiszteletteljes kérésünket benyújtani.

Hogy minél előbb eredményhez lehessen jutni, föld és pénz a két fő tényező; és ha a bizottmány erélyes működésében pártolva lesz, remény lehet mindkettőnek kellő mérvben megszerzéséhez.

A Tekintetes Egyesületet is tehát ez érdemben segítségre kérjük fel, meglevén előre is győződve arról, miként a Tekintetes Egyesület, mely Keszthelynek előnyt adni bölcs belátása szerint el nem mulasztotta hazafias kérésünket pártfogásába venni szíves leend.

Keszthelyen azon helyzetben vagyunk, hogy birván minden előnyökkel, melyekkel e hely földrajzi, egészségi és gazdasági tekintetben csak birhat, egyedül a föld az, melyet — ha a pénzből bármily nagy összeg lenne rendelkezésünkre — nem tudnánk megszerezni; mivel a birtok itt egyedül mgos. gróf Festetics Tasziló uré, ki ilyet el nem ad; nem marad tehát egyéb, mint bérleni, s mivel ezt is csak a mgos gróftól lehet, s mivel a felállítandó intézet most már országos ügy, a bizottmány teljes tisztelettel kéri fel a Tekintetes Egyesületet, lenne szíves a mgos gróf tábornok urat az ország nevében felkérni, hogy nagy kiterjedésű birtokának akár mely majorját engedné át haszonbérbe, minden berendezés nélkül. Ha ő méltóságától a szükséges területet megnyertük, úgy a bizottmány azon reményt képes előre is nyujthatni, mely szerint a bérbirtok évi bére, valamint az épületek helyreállítása a nm. magyar kir. Helytartó Tanács közbenjárulásával, Zala és Somogy megyék által fedezve lesznek, s a Keszthelyen alapítandó dunántuli kerületre szánt intézet alig fogna a tervezett összeg felébe kerülni.

Ezekhez járul még ama kedvező körülmény, mely szerint bizonyosan remélni lehet, hogy a vinczellér-képezdét alapító részvény-

társulat, már fennálló intézetét berendezésével együtt átadandja a végre, hogy ez a földműves iskolával egyesíttessék, mi ismét oly előny, mely sehol fel nem található.

A bizottmány tehát imént előadott hazafiai kéréséhez még azon kérését is csatolja, méltóztassék a Tekintetes országos Egyesületnek a dunántúli kerületre szánt intézet ügyét, egy rövid ideig függőben hagyni, és véglegesen a helyiség iránt nem határozni; a bizottmány rövid időn munkálatát bevégezte, s akkor az érdekelt két egyesület biztos számokra alapított kötelező ajánlatával fog a Tekintetes Egyesület előtt megjelenni.

Mely tiszteletteljes hazafiai kérésünk után, magunkat s vidékünknek e fontos ügyét, a Tekintetes országos Egyesület kitünő becses figyelmébe és pártfogásába ajánlván, maradtunk hazafiai öszinte tisztelettel stb. stb.“

Felolvastatott végül Rimaszombat városa képviselőinek az Egyesülethez intézet következő levele:

„Tekintetes Országos Gazdasági Egyesület! Midőn a t. Egyesület azon törekvéséről, hogy a különböző földcegyületű felső Magyarország számára is állitassék országos gazdasági iskola — értesültünk: örömmel ragadtuk meg ez alkalmat a Tekintetes Egyesület törekvését tehetségünkhez képest hazafiai készséggel elősegíteni.

Sietünk a Tekintetes Egyesületet a tekintetben hozott határozatunkról értesíteni, egyszersmind a Tekintetes Egyesület e hó 7-ik napján tartandó gyűlésére megbízottunkat s városunk ügyvédét, tek. Dap-sy urat a végből kiküldeni: hogy ő a Tekintetes Egyesületnek a netán szükségelendő bővebb felvilágosításokat azonnal megadhassa.

Városunk elhatározta, hogy kész az építendő gazdasági iskolának illő helyiséget kimutatni, s azt az intézetnek ingyen felajánlani, kész anyagban a maga által égettetni szokott téglá egy részét ingyen adni; kész a mintagazdasághoz szükséges föld és erdőbirtokot jutányos haszonbér mellett az intézetnek örök időkre biztosítani; szóval mind azt, mi tőle telik, az intézet fölsegülésére megajánlani; e mellett a szomszéd birtokosoktól és helységek lakosaitól nyert biztosításul

fogja, reménységét fejezheti ki városunk az iránt, mikép ők az iskola kiépítéséhez részint az anyagok kiállításában, részint az anyagok befűvarozásában teljes készséggel meghozandják azon áldozatot, melyet a haza minden hű polgárától méltán megvár.

Midőn közgyűlésünk e határozatáról a Tekintetes Egyesületet értesíteni sietünk és szerenoséltetünk, meg vagyunk győződve e felől, hogy a felső Magyarország számára oly annyira szükséges országos gazdasági iskola helyéül városunkat fogja a Tekintetes Egyesület kijelölni, mit midőn kérünk, tisztelettel vagyunk az 1863 év aprilis hó első napján tartott közgyűlésünkben a Tekintetes Egyesületnek alázati s szolgálói Rimaszombat város képviselői s ezek nevében: id. Ecsegly József polgármester, Ujhelyi jegyző.

Az igazg. választmány a nm. m. kir. Helytartó Tanács leirata tartalmának fonalán:

1) Örömmel vette tudomásul a zala-somogyemegei gazd. egyesületek buzgó érdekelttségét a Keszthelyen állittatni óhajtott gazdasági tanintézet iránt, s az ez ügyben kiküldött bizottmány megkereséséhez képest az országos Gazdasági Egyesület részéről teljes készséggel nyujt a valóítás sikeresítésére segédkezet az által, hogy a tervezett tanintézet gyakorlati gazdaságához szükséges földtér megnyerhetése végett az egyesület nevében felkéri a Keszthelyi uradalom hazafiu érzelmü tulajdonosát, mélt. gróf Festetics Tasziló tábornok urat, ugyszintén köztiszteletben álló testvérét, gróf Festetics György úr ő méltóságát; e megkereső levelek személyes átadásával — az ügy fejlődésének siettetése tekintetéből — az igazg. választmányi tagok közül m. gr. Festetics Ágoston és m. gr. Szapáry Antal urakat bizván meg. — Különben az igazg. választmány értesíteni fogja a zala-somogyemegei gazd. Egyesületeket e lépésről, s jelentést teend egyszersemind a nm. m. kir. Helytartó Tanácshoz is az ügy jelen állásáról, hogy annak tovább fejlesztésére szokott hazafias buzgalma szerint magas közbenjárásával szintén hatni kegyeskedjék.

A mi pedig:

2) a felső magyarországi gazdasági tanintézet helyének kijelölését illeti, az igazg. választmány hálás elismeréssel értesült a nm. m. kir. Helytartó Tanács ez érdembeni gondoskodásáról, mert valóban tekintve a kárpátok hegylánczolatának Mármarostól Pozsonyig való kiterjedését, az igazg. választmány úgy van meggyőződve, hogy hazánk ezen fontos s nagy kiterjedésű részének eltérő helyi viszonyaihoz

képest voltaképen legalább 2—3 gazdasági s erdőszeti tanintézetre volna szüksége, miért is annál jobban megfontolandónak véli, hogy — jelen körülmények szerint csak egy ily tanintézet felállítására lehetvén reménység — ennek helye minél alkalmasabban választassék meg. Épen ez okból örömmel látta az igazg. választmány a felvidéki gazd. tanintézet helye iránt versenyző buzgalmat, midőn e czélra egy részről hirlapi felszólalás folytán Sárosmegyében Eperjes városa emeltetik ki, más részről az ülésen jelen voltak közül Lónyay Menyhért ur a Szepességet, Ivánka Imre úr pedig Selmecezt ajánlja az Egyesület figyelmébe. A Szepesség mellett az ottani hazafias érzelmű s egyaránt jeles iparos és földmivelő lakosságra történt hivatkozás; Selmecezt illetőleg ismét, az ottan már fennálló bányász-erdőszeti akademia s az e város tőszomszédtságában fekvő Szentantali majorság előnyössége hozatott fel, melyet birtokosától, herczeg Coburg ő fenségétől talán sikerülhetne az intézet számára megnyerni. Szóba jött Trencsénmegye is, sőt Gömörből, a Kárpát hegylánczatnak mintegy központjából, Rimaszombat városa lelkes képviselői, az Egyesülethez intézet levelükben, s az ülésre személyesen megjelent küldöttjük, t. Dapsy Vilmos úr által szóval is, általában formulázott igen szép ajánlattal nyilatkoztatják ki egy gazdasági és erdőszeti tanintézet állítására hozzájárulásukat.

A hazafiui részvét és érdekeltség ezen nyilvánulásait, mint mennyi örvendetes jelenség gyanánt vette az igazg. választmány a felvidéki gazd. tanintézet mielőbbi életbelépésére; az intézet minél alkalmasabb helyiségének megválaszthatására azonban szabad tért óhajtván hagyni, ez uttal a következőkben állapodott meg;

a) Rimaszombat városa lelkes képviselőinek, valamint az ülés színe előtt küldöttjének, t. Dapsy Vilmos urnak szóval kifejezte, úgy külön levélben is ki fogja fejezni az Egyesület hazafiui meleg köszönetet azon példás áldozatkészségért, melylyel a felvidéki gazdasági oktatásra oly szükséges tanintézet felállítását, önkényl, minden felszólítás nélkül, tisztán a honpolgári kötelesség érzetétől vezéreltetve lehetővé tenni ajánlkoznak. Hogy azonban e hazafiui ajánlkozást az Egyesület, a felvidékre tervezett gazd. tanintézet helyének végleges meghatározásánál teljes érdeme szerint a nm. m. kir. Helytartó Tanács előtt érvényesíthesse, kebeléből és tagjai közül m. gróf Serényi László és t. Peterdy Gábor urakat felkéri és megbizza a végett, hogy a helyszínére menve, s Rimaszombat városa előljárói- és képviselőivel értekezve, kellő figyelemmel a felvidéki gazdaságok kisebb terjedelmére és a fenyves erdőszet ottani fontosságára, kimerítő tudomást, illetőleg

egyezkedési alapokat szerezzenek a tanintézet számára szánt földter-
minőségéről, s a tett ajánlat részletes fogantatásának tüzetes fölté-
teleiről.

b) Az igazg. választmány az Egyesület részéről lépéseket fog
tenni annak megtudása iránt, vajjon a Szentantali gazdaságot Selmech
mellett mily föltételek alatt lehetne herczeg Coburg ö fenségétől a
szándéklott gazd. tanintézet számára megnyerni? A löbbi, javaslatba
hozott helyekre nézve pedig, miután ezeket illetőleg az Egyesület még
most senkivel nem léphet egyenes érintkezésbe, az illetők részéről a
netán teendő ajánlatokat bevárja.

c) Mindezekről értesíteni fogja az Egyesület a nm. m. kir. Hely-
tartó Tanácsot azon tiszteletteljes kérelem kijelentése mellett, hogy a
megkezdett értekezletek befejezésére aprilis végeig számítani nem le-
hetvén, méltóztassék a felvidéki tanintézet helyiségének végleges kije-
lölésére a határidőt meghosszabbítani.

A hazai erdők megóvása tekintetéből kiadott Helytartó Tanácsi rendeletek.

*Az orsz. Magyar Gazdasági Egyesület f. é. april 7-én tartott igaz.
választmányi ülésének jegyzőkönyvéből.*

X. Felolvastatott a nm. m. kir. Helytartó Tanácsnak, a hazai er-
dők megóvására kiadott rendeletek kíséretében az Egyesülethez inté-
zet következő leirata:

„Ezen kir. Helytartótanács szükségesnek tartván, hogy a köz-
gazdasági szakot érdeklő országos intézkedéseiről ezen Egyesület mint
a hazai gazdasági érdekek központi közlege folyvást kellőleg értesülve
s ez által saját körében azoknak társulali téren is leendő sikerésítésére
képesítve légyen, valamint eddigelé is az ide vágó intézmények tudó-
mására lőnek juttatva, úgy ez alkalommal is, az erdők épségben tar-
tása és pusztitási merényletek ellenébeni megóvatása végett a törvény-
hatóságokhoz m. é. 17591. 70658. és f. é. 4743 sz. a. kibocsátott in-

tézmények másolatai — hivatkozálag m. é. majus 13-ról 18566 sz. a. közleményére — ezennel kellő tudomás végett átküldetnek — kijelentvén, miszerint kellemes lenne ezen kir. Heytartótanács előtt ha az Egyesület szíves lenne, a m. é. april 7-ről 6099 sz. a. az erdők fenntartása — pagonyok alapításának legezlszerűbb gyakorlati módozatai iránt bekívánt javaslatait — tanusított buzgalmánál fogva — további sikeres intézkedések tekintetéből ide mielőbb felterjeszteni.“

„17,591 sz. i n t é z m é n y. Az ország több részeiből élénk panaszok érkeztek ezen főkormányzékhez az iránt, hogy sok helyütt mindennemű erdőpusztítások és károsítások aggasztó mérvben szaporodnak, s mi még sajnosabb, hogy ezen erdőpusztítások s károsítások meggátálása, illetőleg fenytése, valamint a kártalanítás kinyerése végett beadott kérelmek nagy részben elintézetlenül hevernek, vagy legalább nem azon gyorsasággal s erélylyel láttatnak el, melyet mind a törvény rendelete, mind pedig maga az ügy érdeme s fontossága igényel, mi által csak az eszközöltetik, hogy a károsítók törvényellenes tényeik megtorlását nem érezvén, ebbeli merényleteik ismétlésére bátorítatnak.

Ennélfogva, s mert a hazai erdők okszerű s a tudomány követelményei szerinti művelésének eszközlése országos fontosságú, s közigazdászatiilag is nagy horderejű, tehát a kormányzat ápoló figyelmét nagy mértékben megérdemlő ügy, felhivandónak találom a (czimet), hogy az erdőpusztítások meggátálása, az erdei károsítások megfenytése, s azoknak az illető felek általi kárpótolása iránt fennálló törvényeknek meggyéje vagy kerülete területén hathatós érvényt szerezve, az illető közkormányzati közegeket s megyei törvényszékeket oda utasítsa, hogy ezentul az erdőpusztításokat s erdei károkat tárgyazó panaszokat az idézett törvények értelmében erélylyel s gyorsan intézzék el, a folyamatosan levő pereket pedig, — melyek iránt a (czim) kellő ellenőrzés végett magának kimutatást készitend, felelet terhe alatt *azonnal* törvényszerű tárgyalásba vétén, minden további halasztás nélkül intézzék el.“

„70,658. sz. i n t é z m é n y. Tapasztaltatván, hogy a községi erdők pusztítása mind inkább terjed, s hogy ezen erdőknek rendetlen kezelése által azon kincs, melyet elődeink nem csak a jelen, hanem a jövő ivadék szükségletei fedezésére gondosan megőriztek, a nemzetgazdászati kiszámithatatlan kárára s a nélkül, hogy az ennek ismétli megszerzéséhez szükséges alapok letételnének folyton fogy; nevezetesen, hogy az erdők aránytalanul, sőt oly mérvben vétetnek, kivált némely község

által, főképen a hérczes vidékeken igénybe, hogy eltérve a föld minémisége, s a fanóvés gyorsasága szerint szakértők által meghatározott erdőszakaszoknak időszakonkénti vágásától, éretlen fa vágatlik, és így az erdők termő erejüktől foszlatnak meg; — továbbá, hogy gyakran a fiatal vágások marha legeltetésére tartatnak nyitva, minek szomorú következése az, hogy elrágatván a marha által a csemeték fő hajtása, a fa eltörpül, — nem különben, hogy a favágás alkalmával sem magfák nem hagyatván, sem az üres helyek be nem ültettetvén, az új szakaszok évről évre ritkulnak; — végre s főkép, hogy az erdőkárosítások vagy épen nem, vagy nem az illő szigorral torlatnak meg, s így az erdőpusztítók merészsége még növeltetik, sőt engedély nélkül erdők ki is irtatnak, szóval, hogy a községi erdők, melyek néhány ezernyi holdra terjednek, vagy a fennálló törvények és az erdészeti szabályok, jelesen az 1857 évi junius 24-kén kiadott erdőszabályzatnak, a mivélésre vonatkozó határozmányai teljes mellözésével, vagy oly egyének által kezeltetnek, kiknek ezen mivélési ághoz szükséges képzettségük nincsen.

Minélfogva ezen magyar kir. Helytartó Tanács, mint a községi javak és javadalmak főfelügyeletével megbizott országos főkormányiszék, biztos adatokat kívánván szerezni arról, hogy mely községeknek, mily térségű és minőségű erdei vannak, s mily módon történik ezeknek használása, s mivélése, és mily közegek vannak ezek közvetlen felügyeletével megbizva? meghagyandónak találta a közönségnek, hogy legfeljebb 1863. évi majus 3-ig az ide mellékelt minta szerint táblás kimutatást terjesszen fel az ottani községi erdők állandékáról; s azonnal e rendelet vételével az erdővel bíró községek előljáróinak szigoruan meghagyja, hogy ezek a községi erdöket bármily károsítástól saját felelösségük terhe alatt megóvni köteleességüknek irmerjék, figyelmeztetvén őket, miszerint a községi számadások alkalmával az erdők mimódoni kezelése iránt is számolni tartozván, a netalán kideritendő hanyag felügyeletért vagy mulasztásért felelősek maradnak.

Szoros felelösség alatt lévén az illető járásb. szolgabírónak is meghagyandó, hogy a járásbéli községi erdöket folytonos szigoru figyelemmel kísérvén, legkisebb visszaélés esetére is a helybéli előljárókat, mint a községi vagyon hűtlen kezelőit s a felsőbb rendeletek megszegőit — törvényszék elébe állítsa.

Meghagyatván egyuttal a közönségnek, hogy a fenebb érintett táblás kimutatás előterjesztése alkalmával azon rendelete mását is ide

terjessze fel, melyet jelen intézvény folytán az erdőkkel bíró községek előljárásihoz bocsátott, s mely rendelet minden község házánál kifüggesztendő s közhírré teendő lesz.

Kimutatása

... megyében létező azon községeknek, melyek községi erdővel bírnak, tekintet az említett erdők fanemére, térségére, a vágásra nézve meghatározott szakaszokra, és az ezek felügyeletével megbízott személyzet számára, minőségére, és képzettségére.

Tétel szám	A község neve	Az erdő minősége a fanemre nézve					Az erdő térsége cistastralis holdakban	A meghatározott vágási szok száma	Az erdő felügyeletével megbízott személyzet, száma, minősége és képzettsége	Az erdő jelenlegi állapota	Észrevételek
		cserfa	tölgy	bükk	szil	fenyő					
1											

„4730 sz. intézmény. Az erdők, mint az ország közkincese, s vagyona gyanánt tekintett értékek, több mint fél század óta folyvást a törvényhozás, és kormányzések folytonos figyelmének s felügyeletének tárgyai lévén, — miután sajnosan tapasztaltatott: hogy utóbbi időkben az erdőpusztítások, és az erdőtulajdon féktelen megtámadásai nagyobb mérvben üzetnek, s ezen köznemzeti vagyon pusztulása mindinkább nagyobb aggályt idéz elő, — komolyan lőnek több ízben a megyék és illetőleg azok főkormányzói, különösen azonban m. é. martius 20-ról 17591, és majus 5-ről 18566 sz. a kibocsátott körrendeletekben felhiva, miszerint a jár. szolgabíróknak az erdőpusztítások szoros meggáltását s az előforduló panaszok haladéktalan szigorú megvizsgálását, az okozott károk azonnali megbecslését s a szükséghez képest a megyei törvényszék elébe leendő terjesztését személyes felelet terhe alatt szoros köteleességükbe tegyék, a törvényszékeknél pedig oda hassanak: miszerint az ily erdőpusztítási beadványok rögtön tárgyalassanak, s a hozandó ítéletek haladék nélkül fogantossintassanak — mindezek felett pedig a megyei kormányzó urak folyvást és erélyesen örködjének.

Ezen országos főkormányzék azon bizalomnál fogva, melylyel a megyei hatóságoknak s különösen a kormányzó uraknak az ily fontos és életbe vágó rendeletek folytáni erélyes intézkedései iránt — kell, hogy visellessék, bizton reményli, hogy az egész országban az erdők szoros oltalom alá véve, a pusztítók kárhozatalos merényletei szigorol

megtorolva — ez által a tulajdon jog érélyesen megvédve, a törvény s kormány tekintélye kellőleg fentartva leend.

Azonban több előfordult panaszokból s különösen a f. é. január 12-én 74 sz. a. ezen kir. Helytartó Tanácshoz kibocsátott k. udvari rendeletből sajnosan kelle meggyőződni a felől, — hogy daczára a fentebbi rendeleteknek — több megyékben, s különösen a kincstári uradalmakban az erdőpusztítási merényletek száma a mult év folyama alatt még növekedett, s hogy a járási szolgabírák az ily pusztítási panaszok megvizsgálásánál s a kártételek megbecsülletésénél — a törvényszékek elébe terjesztésénél még több késedelmezést s mulasztást tüntettek ki; — védtelenül hagyatott a tulajdon, elnézetelt a törvény s kormányrendeletek tekintélyének megsértése!

Ez így többé nem lehet. A késedelem s mulasztás többé komoly következesek nélkül maradni nem fog.

Annálfogva még egyszer komolyan hívatnak fel a megyék s különösen azok kormányzói, hogy az erdők épségben tartása, — s minden pusztítási merényletek érélyes megakadályoztatása felől tisztai hatalmuk egész erejével gondoskodjanak, az erdőpusztítókat a községi előljárók s más közlegek által figyelemben tartassák, a járásbeli szolgabírákat járasaikban ezen tárgy iránti különös felügyeletre személyes felelet terhe alatt kötelezzék, meghagyván nékik el nem maradható komoly következesek sulya alatt, hogy mihelyt erdőpusztítási, tilalomzárrontási, vagy erdőrendőrségi esetről értesülnek — haladék nélkül vizsgálatot, s kárbecslést tétessenek, s az 1840. t. cz. értelmében nyomban járjanak el — illetőleg pedig a törvényszékek haladék nélküli elítélés végett terjeszszék elő.

Átalában legfelsőbb rendelet folytán szoroson meghagyatik, — hogy a 200 ston aluli erdőkárosítások iránti eljárás — a mennyiben ingatlan vagyron elleni végrehajtást nem feltételez, a hívatott törvény 4-ik § sa szerint 15 napok alatt okvetlenül befejeztessék, — a járásbeli szolgabíró egyébként is állandóul oda működni köteleztetvén: hogy ily vétkes merényletek elkövetése, czélszerű előleges rendelkezésék által, mennyire lehet, meggátoltassék, a vármegyéknek feladata, sőt szoros kötelelességök az lévén, oly esetekben, midőn a szokott rendszerinti közigazgatási intézkedésék a vagyronnak törvényszerű biztosítására elegendőknek nem mutatkoznak, rendkívüli eszközöket is felhasználni s a rakoncátlankodó bitorlók ellen, szükség esetében a *rendszeres fokozatu karhatalmat* is annak utja és módja szerint igénybe venni.

Ezekhez képest a megyei kormányzó urak s a megyék közönségei elegendőképp értesítve lévén az erdőknek lörvénytelen pusztítását s a tulajdoni jog megtámadásai ellenében követendő szigorú eljárás módzatai felől, kötelesség érzetüktől ezentul kellő erélyes eljárás bizton elváratik, s egyuttal meghagyatik, hogy az ezen értelemben haladéktalanul megteendő intézkedések sikeréről — évnegyedenként ide körülményes jelentéseiket annál pontosabban, s minden további figyelmeztetés nélkül beküldjék, mivel ezek azonnal legfelsőbb helyre lesznek felterjesztendők.

Végül miután a 70658/862 sz. a. innen kibocsátott közintézmény által minden megyék a községi erdők fentartása s minden pusztítások elleni gondos megóvása iránt részletesen utasítottak, s egyszersmind a községi erdők állapotának s jelen állapotának a közlött rovatos táblázati minta szerinti kimutatásának mielőbbi felterjesztésére felhivattak, midőn ezen gondos felügyeletre ismét figyelmeztetnek, egyszersmind a bekívánt kimutatásoknak a kiszabott határidőre leendő felterjesztése mindenestre elváratik.

Halás elismeréssel fogadta az igazg. választmány a Főkormányzónak a valóban elhagyott állapotban levő hazai erdők megvédésére irányított gondoskodását, s ezen intézmények, ugyszintén Lónyay Gábor úr őnáságának hason irányu s már régebben beadott javaslata érdemleges tárgyalására, s ahhoz képest a hazai erdőszet ügyében a nm. m. kir. Helytartó Tanácshoz felterjesztendő véleményadásra az erdőszeti szakosztályt utasította.

Ez alkalommal egyszersmind, Lónyay Gábor alelnök úr előterjesztése folytán, s azon oknál fogva, hogy részint a szakosztályi elnökök távolléte, részint a tagok, különösen a vidékiek összehozhatásának nehézsége miatt, sokszor a legérdekesebb tárgyalások hosszas időre elhúzódnak, az igazg. választmány a közigazdasági szakosztályt megbízta, hogy készítene javaslatot a szakosztályok olyatén szervezésére, miszerint a szakosztályi tanácskozások gyorsabban vezetnének eredményre; addig is azonban az elnökséget felkérte, hogy a tárgyak sürgössége szerint a szakosztályi elnökök gátoltatása esetében is, az illető szakülés megtartása iránt intézkedni sziveskednék.

Tulajdonos kiadó és felelős szerkesztő: **Vágner Károly.**

Főmunkatárs: **Divald Adolf.**

Selmecz, 1863. Nyomatott LORBER FERENCZ-nél.